

9947
KSM 1296

REDOGÖRELSE

KORT SAMMANDRAG

FÖR

KARLSTADS STIFTS

TIONDE ALLMÄNNA

FOLKSKOLLÄRAREMÖTE

KARLSTAD

DEN 29 OCH 30 JUNI SAMT 1 JULI 1909.

Mötets bestyrelse och arbetsutskott.

Rektor
AXEL DAHLMAN

Folkskoleinspektör
BROR LARSON

Landssekreterare
AXEL SCHOTTE

Borgmästare
K. J. LINDHOLM

Domprost
G. JAKOBSSON

Boktryckare
EMIL ANKERS

Översånglärare
N. FR. LINDH

Lärare
G. A. GUSTAFSSON

Lärare
E. V. GELIN

Teckningslärare
K. HUGO SÉGERBORG

Lärare
A. G. LINGREN

Lärare
S. TH. GREN

Lärare
J. CARLSTEDT

Lärare
ERNST STRANDMAN

Lärarinnan
CLARY NYMAN

Fru
EMMA DYRSSEN

Fröken
NANCY ENWALL

Lärrarinnan
AUGUSTA LUNDGREN

Lärrarinnan
THYRA FREDING

Lärrarinnan
MARIA JOHANSSON

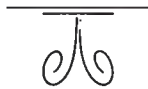

Lärrarinnan
HEDVIG HYGERTH

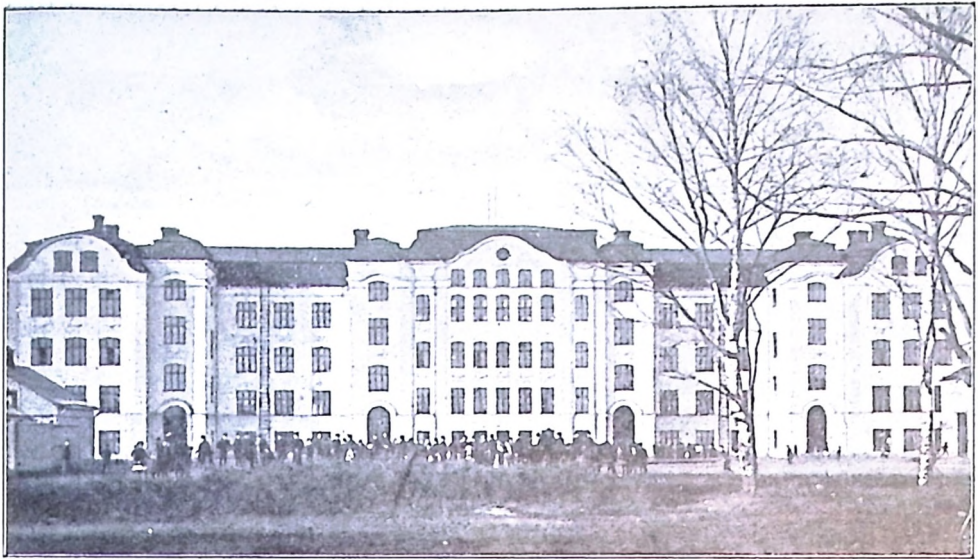
Lärrarinnan
'SIGRID SVENSSON

Några interiörer från mötet.

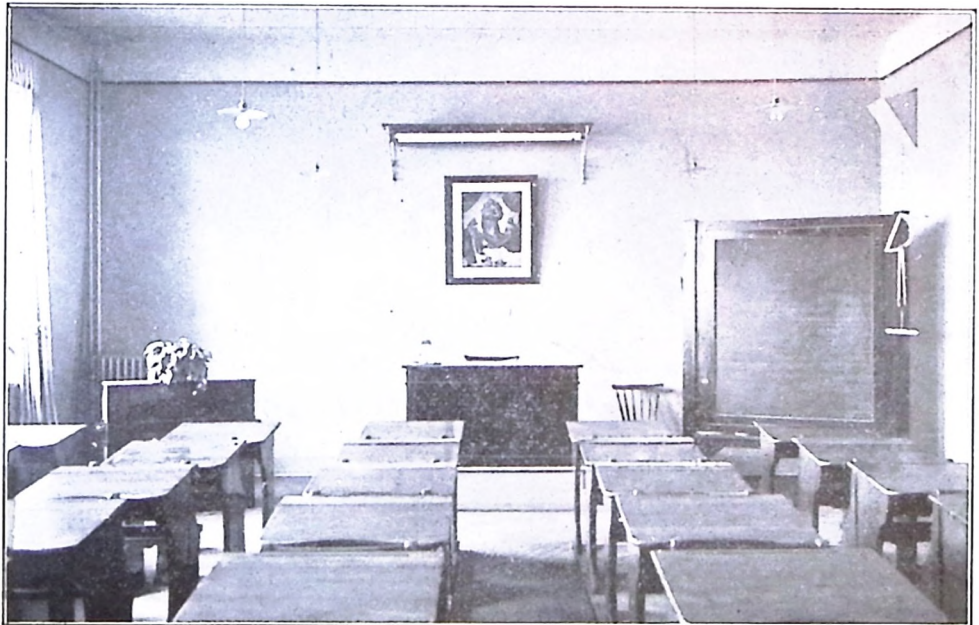

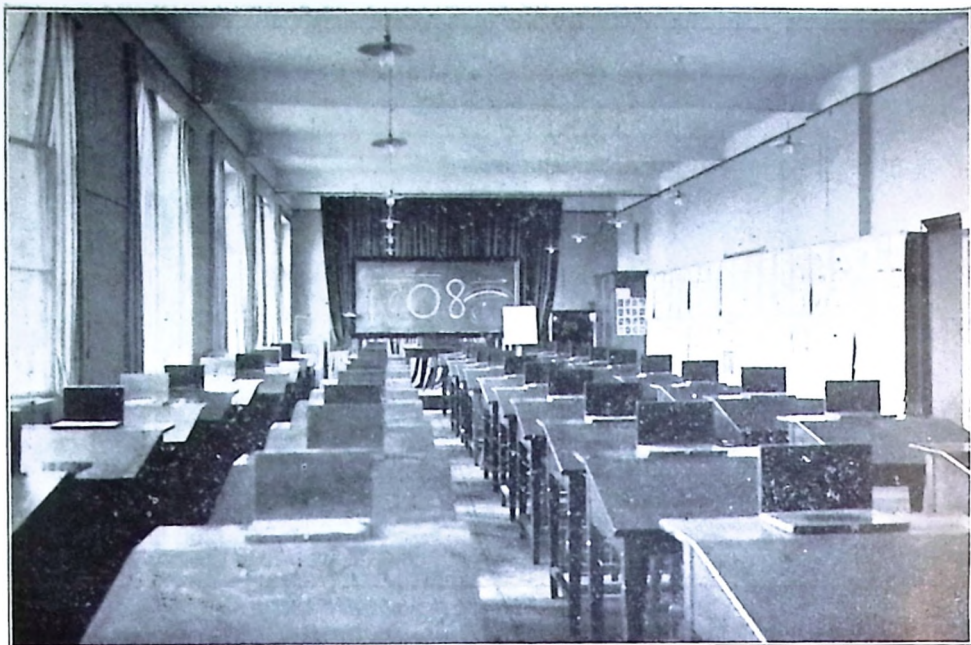
MÖTESLOKALEN

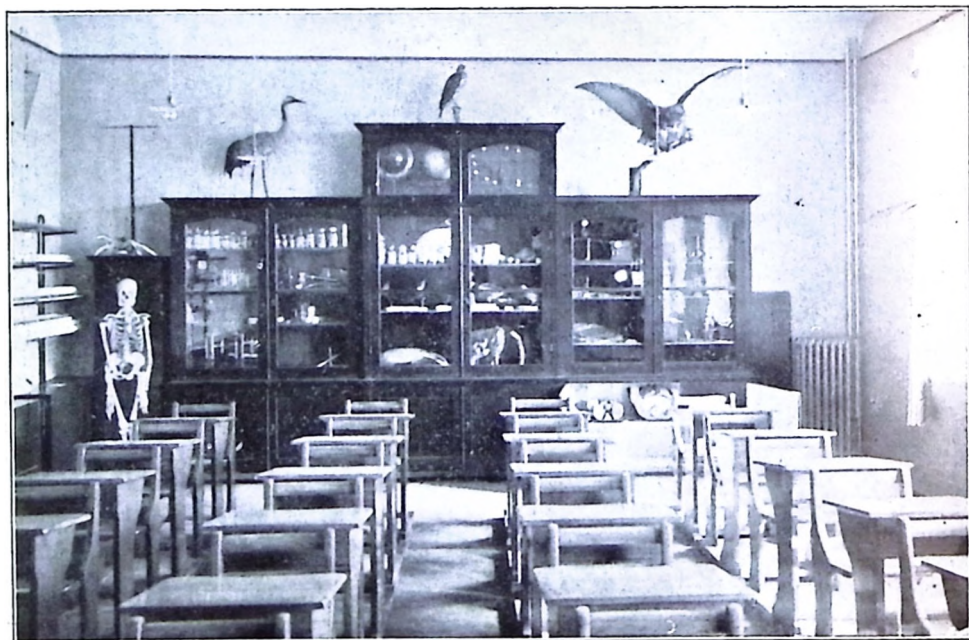
NYA FOLKSKOLAN Å HERRHAGEN

SKOLSAL

RITSAL

NATURKUNNIGHETSSAL

REDOGÖRELSE

I

KORT SAMMANDRAG

FÖR

KARLSTADS STIFTS

TIONDE ALLMÄNNA

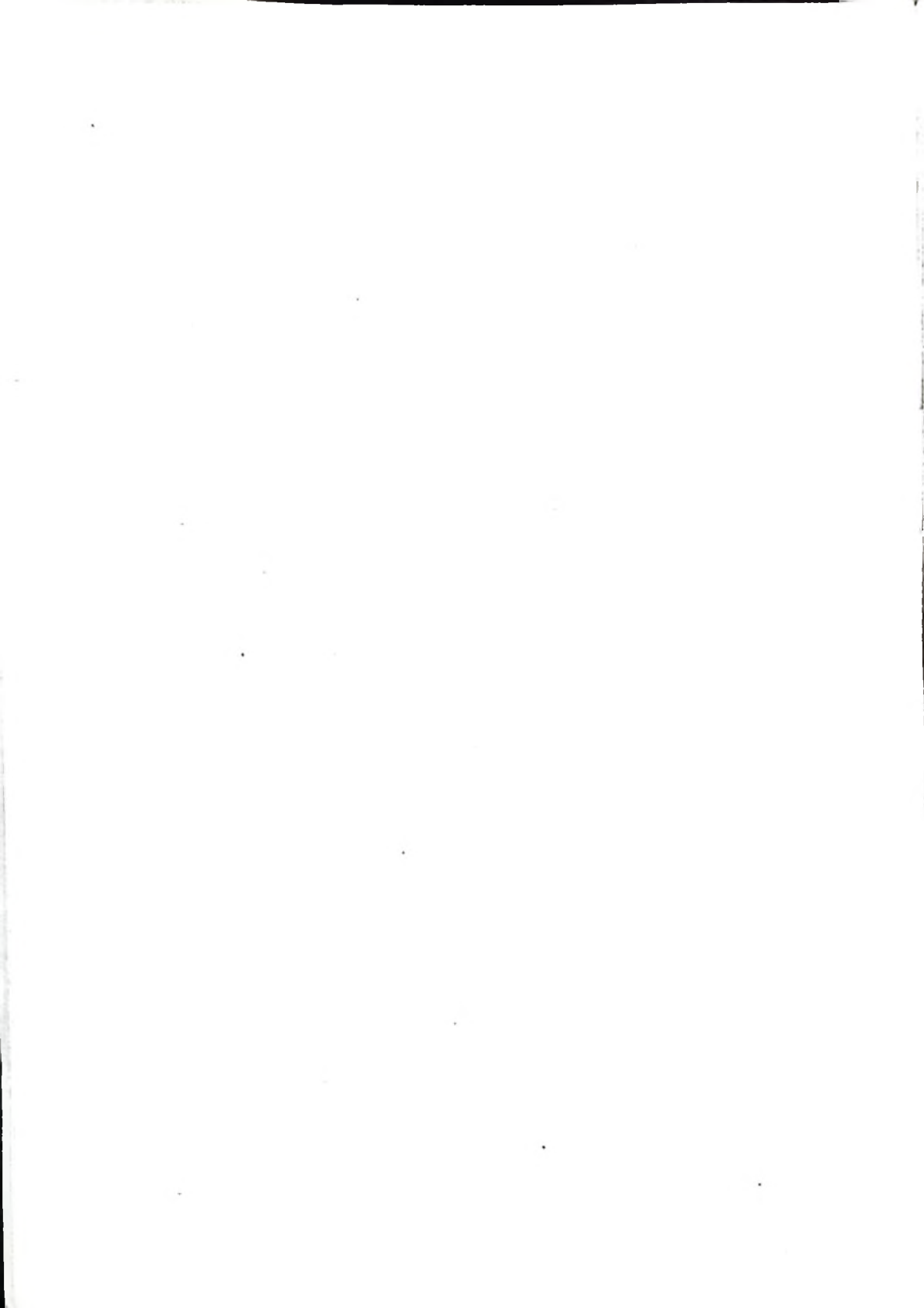
FOLKSKOLLÄRAREMÖTE

I

KARLSTAD

DEN 29 OCH 30 JUNI SAMT 1 JULI 1909.

I.

FÖRBEREDELSENA.

Karlstads stifts 9:e allmänna folkskollärarymöte i Filipstad 1906 beslöt, att nästa stiftsmöte skulle hållas i Sunne 1909 och uppdrogs åt dess kretsavdelning av S. A. F. att anordna detsamma. Sedan densamma på grund av yppade svårigheter nödgades avböja uppdraget, hänsköts detta till Karlstads lärareförening, som vid sammanträde den 26 okt. åtog sig att anordna Karlstads stifts 10:e allmänna folkskollärarymöte.

Senare valdes till mötesbestyrelse följande personer: landshövdingen Emma Dyrssen, domprosten G. Jakobsson, borgmästaren K. J. Lindholm, rektor Axel Dahlman, landssekreteraren Axel Schotte, direktör K. H. Segerborg, direktör Emil Ankers, fröknarna Sigrid Svensson, Augusta Lundgren, Clary Nyman, Maria Johansson, Hedvig Hygerth, Nancy Envall och Thyra Freding, hrr E. V. Gelin, J. Carlstedt, N. Fr. Lindh, Ernst Strandman, G. A. Gustafson och A. G. Lingren.

Den 5 juni konstituerade sig bestyrelsen sålunda: till bestyrelsens ordförande översångläraren N. Fr. Lindh, till v. ordf. förste läraren E. V. Gelin, till kassaförvaltare direktör Emil Ankers samt till sekreterare lärarne A. G. Lingren och E. Strandman.

Bestyrelsens arbete uppdelades på följande kommittéer: program-, utställnings-, musik-, lek-, utfärds-, inkvarterings- och mötesbyråkommittéen jämte kommittéen för gemensam samvaro. De särskilda kommittéernas sammankallande skulle utgöra ett arbetsutskott, bestående av hrr domprosten G. Jakobsson, folkskoleinspektör Bror Larson, översånglärare N. Fr. Lindh, läraren G. A. Gustafson, direktör Emil Ankers och läraren S. Th. Gren.

Mötestiden bestämdes till den 29, 30 juni och 1 juli med Herrhagens folkskola som möteslokal. Mötesavgiften bestämdes till 2 kr. För utomstående skulle biljetter till enskilda föredrag eller överläggningar tillhandahållas mot ett pris av 25 öre. Därjämte beslöts att till övervarande av mötet särskilt inbjuda bl. a. stiftets båda folkskoleinspektörer, den nyss avgångne d:o, O. Törneblad samt seminarieriktorn A. B. Lundblad.

Genom bestyrelsen begärdes anslag i och för bestridande av mötesomkostnaderna hos Värmlands, Älvsborgs och Örebro läns landsting samt Karlstads stadsfullmäktige; hos resp. järnvägsförvaltningar och ångbåtsbolag därjämte om sedvanliga resenedsättningar och fraktlindringar.

Genom annonser i skoltidningarna och ortstidningar tillkännagavs tid och plats för mötet och begärdes anmälan av överläggningsmännen och eventuella utställningsföremål före den 10 april. — Ehuru förfrågningar till på-

tänkta föreläsare gjordes i mycket god tid, visade det sig, att åtskilliga av dem, mötesbestyrelsen helst önskat, hade förfall. Icke så litet måste göras för att uppbringa överläggningsämnena och inledare till desamma, enär högst få självmant tillmötesgått i pressen gjorda uttalanden. Mötesprogrammet infördes in extenso i såväl plats- som skoltidningarna.

Att tjänstgöra som mötesbyråns föreståndare utsågs hr G. A. Gustafson och till föreståndare för inkvarteringsbyrån hr S. Th. Gren.

Ävenledes beslöts att i samband med mötet anordna utställning av skolarbeten, skolinventarier och undervisningsmateriell.

Till mötets godkännande skulle framläggas följande förslag till

ordningsregler för överläggningarna:

1. Mötesdeltagare, som önskar yttra sig i under överläggning varande fråga, anmäler sig härtill genom hos ordföranden avlämnat kort med tydlig namnteckning och hemortsadress.
2. Alla anföranden ske från den plats, som i möteslokalen blivit för ändamålet anvisad.
3. För varje efter inledningsanförandet följande yttrande äger talare ej utan särskilt tillstånd att förfoga över mer än fem minuter.
4. Mötesdeltagare, som önskar framlägga förslag till uttalande, avlämnar, innan överläggningen förklarats avslutad, detsamma i skriftlig form samt försett med förslagsställarens underskrift till ordföranden.
5. Önskas omröstning över skilda förslag, verkställs den genom handuppräkning för vart och ett av dem, och äger — i händelse av lika röstetal — ordföranden utslagsröst.

Före mötet utsändes till ortspressen, skoltidningarna och föredragshållare m. fl. ett programhäfte, förhållandevis rätt fullständigt. Med utslutande av resolutionsförslag, anvisning om bostads- och spisningslokaler, sevärdheter, upplysning om post- och tågtider m. m. innehöll det följande

PROGRAM:

Första mötesdagen, tisdagen den 29 juni.

1. Inledningsgudstjänst i Domkyrkan kl. 11.
2. Mötets konstituerande i Herrhagsskolans samlingsal.

Arbetsordning:

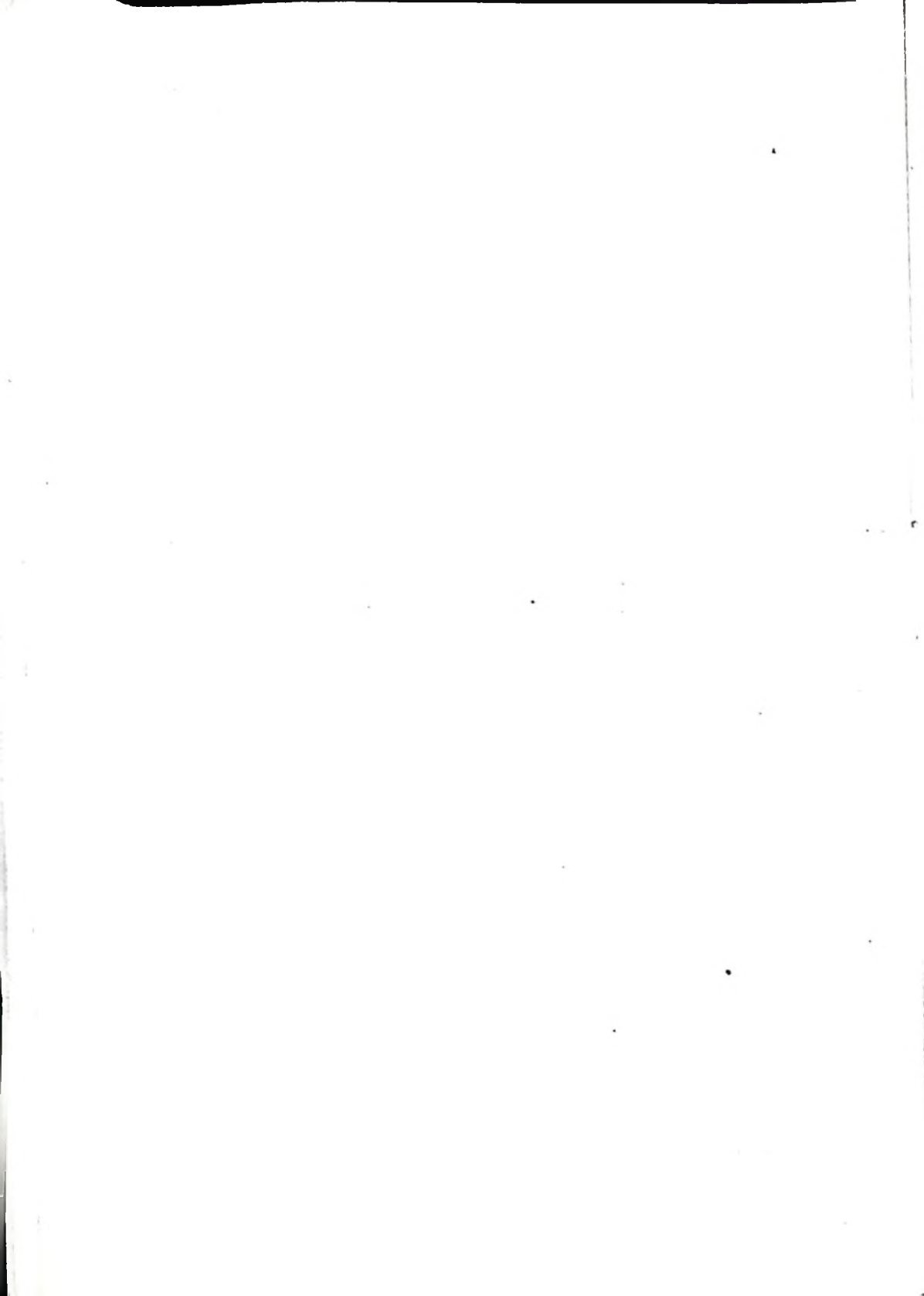
3. Tillsättande av en beredning för nästa stiftsmöte.
4. Föredrag av biskopen m. m. J. A. Eklund. Ämne: Drag ur kyrkopsalmsens historia.
5. Diskussion. Psalmsången i skolan med särskild hänsyn till församlings- sången. Inledare: Musikdirektören C. W. Rendahl.
6. Föredrag av doktor Fridtjuv Berg, Stockholm. (Ämnet ej angivet.) Kl. 6,30. Utfärd till Vänerns skärgård, besök å skollovskolonien och supé å Tynäs.

Andra mötesdagen, onsdagen den 30 juni.

- Kl. 8 f. m. Morgonbön å möteslokalen av komminister Fr. Nordvall.
7. Föredrag av doktor H. Severin, Karlstad. Ämne: Skolläkareinstitutionen vid Karlstads folkskolor.
 8. Föredrag av seminarielärare O. Dahl, Karlstad. Ämne: Nya banor för uppsatsskrivningen i folkskolan.
 9. Föredrag av lektor Enar Sahlin, Stockholm. Ämne: Huru skola vi få vår ungdom att läsa?
 10. Diskussion. Vilka krav ställa de nuvarande tidsförhållandena på kristendomsundervisningen i folkskolan? Inledare: Folkskoll. J. V. Palmqvist, Råmen.
- Kl. 4—6. Gymnastik och lekuppväsning. Demonstration å skolköket. Ledes av fröken N. Envall.
- Kl. 7. Barnkonsert i Domkyrkan.

Tredje mötesdagen, torsdagen den 1 juli.

- Kl. 8 f. m. Morgonbön å möteslokalen av pastoratsadjunkt Cl. Jacobsson.
11. Föredrag av fröken Nancy Envall, Karlstad. Ämne: Huslig ekonomi.
 12. Föredrag av direktör K. Hugo Segerborg. Ämne: Redogörelse för de viktigaste grupperna inom teckningsundervisningen i allmänhet.
 13. Föredrag av folkskoleinspektör Bror Larson. Ämne: Några viktigare småskolekrav.
 14. Föredrag av länsjägmästare Arvid Nilsson. Ämne: Ytterligare några ord om folkskolan och skogsvården.
 15. Diskussion. Skolan och hemmet. Inledare: Folkskollärare S. Th. Gren, Karlstad.
 16. Tid och plats för nästa möte.
 17. Beslut om ansvarsfrihet för förvaltningen av Karstads stifts 9:e allmänna folkskolläraremötets medel.
- Kl. 3 e. m. Mötets avslutning.
-

II.

MÖTET.

I enlighet med programmet började inledningsgudstjänsten i domkyrkan kl. 11 f. m. Efter en introduktion för orgel, spelad av direktör C. V. Rendahl, och psalmsång, vidtog altartjänst. Därvid sjöng en blandad kör en av översångslärare N. Fr. Lindh komponerad kantat, vari solopartiet utfördes av statsveterinär H. Berg. Domprosten G. Jakobsson höll därpå en kortare predikan med text ur Uppenb. 21: 5—8. Tillämpande dessa bibelord på folkskollärarnas inflytelserika kall, framhölls, hurusom det nu i Karlstad samlade mötet före öppnandet velat inträda i templet för att där finna sanna utgångspunkter för sitt arbete och hos den allsmäktige hämta kraft för att rätt kunna fullgöra sin höga uppgift. Efter predikan sjöng den blandade kören en hymn av M. Hauptmann. Sedan den vackra utgångsmarschens toner förklingat, begåvo sig mötesdeltagarna till Herrhagsskolan, i vars med flaggor och växter festligt dekorerade stora sal

Mötets öppnande

ägde rum. Sedan sångföreningen »Manhem» sjungit »Du, som världar har till rike,» etc., uppträdde bestyrelsens ordförande hr N. Fr. Lindh, och hälsade å mötesbestyrelsens vägnar deltagarna välkomna med följande ord:

*»Zeus, giv släktet gosselymne, hoppfull häg och fantasi!
Då är trældomsoket fallet, då är världen skön och fri.»*

Dessa ord, lånade från Dexippos, vill jag i dag ställa som hälsningsord till en kår, som gjort till sin livsuppgift att fostra ungdomen till gudsfruktan, frihetskärlek, mannamod, fosterlandskärlek, sanningsträngtan — med ett ord: till allt, som kan tänkas utgöra mänsklighetens högsta ideal.

Det är entusiasmen, den unga kraften, som lovsjunges i hymnen Dexippos på samma gång som likgiltigheten, dådlösheten och den sjukliga, fega tveksamheten bliva bestraffade.

Vid ropet:

“Goten kommer, goten kommer!

I går afton stod han re'n

knappt en dagsled från Athén“, —

hava stadens fäder ej ett ord av hopp på sina läppar.

“Tystnad råder öfver torget, alla bröst av bävan slå —

när Dexippos, hävdatecknarn, stiger fram och talar så:

Finns ett hopp i vapenskite? Alla här ha svarat nej;

gotens lynne tål ej mothugg, därför reta honom ej!

Tron dock ej, att I med feghet kunnen köpa edra liv!

Björn jakt är en bragd för goten, har jakt är hans tidsfördriv.

Stirren rusige på döden, I som levat utan mod!

Raglen under vinlövskransen ned i Stygens svarta flod.

Delta är mitt råd till Eder: till er vuxne och förvuxne.“

Men till det unga släktet har han ett annat:

“Gossar“ — säger han — “låt oss leka kriget!“

Knappt är den unga skaran' samlad omkring Dexippos förrän män och gubbar följa de ungas föredöme.

“Vill Dexippos endast skåda vårens prakt i sina led?

O, låt även sommarn's styrka, höstens mognad vara med!

Männer komma, gubbar komma, allt till vapen gripit har —

Skilj ej gossen från hans broder, skilj ej sonen från hans far!

Alla tåga till striden, sjungande en krigshymn, full av ädel dödsförtröstan.

Goterna å sin sida sjunga också en sång i glädje över att med svärdets vaggsång få viga till vila de vecka trälarna och få hemföra gyllene byten.

Men, vad händer?

“Gotisk fylkning bräcks och spränges, och när stumt är vapnens dån, märka Hellas söner häpne, att de nu lekt Maraton.“

Nu hyllas Dexippos som segraren under det han, tröstande, bjuder en hjälteyngling sitt farväl.

Denna saga, som skalden lagt till grund för sin framställning om arkonten Dexippos, som, då hans fädernestad hotades av fiender, ställde sig i spetsen för en gossehär, denna saga kan myc-

ket väl i ett ögonblick, sådant som detta, läggas till grund för några inledande ord.

Ungdomen har i alla tider varit föremål för gotens hot. Vem är då goten? Därmed åsyftas här alla de krafter, som äro verk-samma för att draga de unga bort från »gudsfruktan, som är vishetens begynnelse», från det goda, sanna, rätta, bort från för-äldrar, från hem och fosterland, bort i okunnighet och mörker. Vår tid är i detta fall knappast bättre än tider, som svunnit, trots det, att vi hava en lag, som bjuder samhället att taga vård om de unga och en institution, inom vilken starka krafter äro i rörelse för att bekämpa okunnigheten och det onda.

Än i dag gäller därför ropet: »Goten kommer, Goten kommer! I går afton stod han re'n knappt en dagsled från Athén».

Därför har ock Karlstadskretsen av S. A. F. genom sin bestyrelse i dessa dagar låtit budkavlen utgå över Värmlands och Dals bygder med inbjudan till alla folkskolans vänner att samlas till mönstring för att efterse, om »bästa vapnet» är slipat, så att det ej befinnes slött, när det gäller.

Många äro nog de, som saknas här i dag; men uteblivandet får ingalunda tydas så, som att de »svarat nej». Säkert hava hindren varit andra än bristande vilja. I denna »ljusets riddarvakt» finnes ej plats för »vuxne och förvuxne».

Vi andra, som mött upp, må komma ihåg, att vi kallats »ej till harjaktens tidsfördriv utan till björn jaktens allvar», att det är till oss det ropats: »Gossar, låt oss leka kriget!»

Mätte vi befinnas villiga att insätta all vår kraft i fostringskampen, evad den gäller oss själva eller den ungdom, vi ha att handleda. Sker så, då skola ock vi få se, att »gotisk fylkning bräcks och spränges», så att, »när stunt är vapnens dån, vi som Hellas söner märke, att vi nu lekt Maraton.»

Men goten möter ej endast det unga släktet, den har även gått till anfall mot den institution, som heter *Folkskolan*. Ty därom kunna vi väl alla vara ense, att folkskolan har fiender, som gärna såge dess tillbakagång, såge den hämmad i sin raska utveckling. Det är goten, som då angriper, även om han ej visar tänderna.

Folkskolan är såsom lagstadgad ej mer än en knapp mans-ålder gammal, den är blott barnet, som håller på att dansa till

»vårens prakt» och »sommarens styrka» för att slutligen träda fram som »höstens mognad».

Men, huru har den kunnat nå en sådan utveckling? Ingen lär väl tro, att denna kommit av sig själv, av sin egen kraft. Nej, det har i alla tider funnits män, arkonter, vilka liksom Dexippos ropat: »i gevär», vilka, då så påkallats, bläst till strid! De gamla lärarne, som därute i bygderna tyst gingo sin väg fram, voro på sin tid arkonter: de røjde genom sitt trogna arbete väg för plögen.

Den pedagogiska litteraturen nämner oss en hel rad av män, som verkat såsom kraftiga hävstänger för folkskolans utveckling; och slutligen finna vi män, som i närvarande tid på ett glänsande sätt förstått att föra folkskolans sak framåt. De senare årens riksdagsprotokoll — ej minst det sista årets — visa oss, att det mer än en gång i riksdagen »lechts Maraton».

Då vi i dag hava glädjen att som aktiv deltagare i vårt möte räkna Sveriges främste folkskoleman, riksdagsmannen, redaktören, folkskolläraren dr Fridtjuv Berg, tror jag mig tala ej blott i de närvarandes utan i hela vårt lands lärarekårs namn, då jag — jämte det jag hälsar honom välkommen till Värmland och till vårt möte — uttalar *ett tack* för vad han hittills uträttat för den svenska folkskolan. Han kan med skäl hyllas av oss i dag »som segraren Dexippos».

Våra hedersgäster, föreläsare och föredragshållare vill jag betyga bestyrelsens vörnadsfulla hälsning och tack för hjälp och visat intresse; likaså vår press — särskilt den lokala — som synnerligen välvilligt ställt sig i bestyrelsens och mötets tjänst. Genom sin uppgift är pressen på ett särskilt sätt kallad att kämpa mot Goten. Vi önska den all framgång i arbetet!

De hospites, som hedrat mötet med sin närvaro, hälsar jag hjärtligt. De hava med sitt besök visat oss, att även de vilja vara med och »leka kriget». Varen välkomne!

Slutligen vill jag å bestyrelsens vägnar uttala en hälsning och ett tack till eder, I mötesdeltagare, som i så stort antal lyssnat till vår inbjudning, och uttalar i samband härmed den önskan och den förhoppning, att vi alla, som deltaga i detta möte, måtte vara besjälade av sådana känslor, att vi — var på sin plats —

bliva arkonter, som vilja kämpa för folkskolan och för den ungdom, som där skall bildas.

*"Zeus, giv släktet gosselynne, hoppfull håg och fantasi!
Då är träldomsoket fallet, då är världen skön och fri!"*

Med dessa ord förklarar jag Karlstads stifts 10:de allmänna folkskolläraremöte öppnat.

Efter ännu en sång av manskören Manhem skreds till val av mötets funktionärer.

Till ordförande utsågs därvid förste läraren *E. V. Gelin*, som mottog uppdraget och uttalade en varm förhoppning därom, att mötesdeltagarna måtte känna sig riktigt hemmastadda i »solstaden» och att under vistandet här kamratbandet måtte allt livligare tilldragas och samhörighetskänslan stärkas.

Till vice ordförande valdes folkskoleinspektören, pastor *O. A. Gunnelius* och till sekreterare lärarne *A. G. Lingren* och *E. Strandman*. Den av mötesbestyrelsen framlagda arbetsordningen ävensom ordningsreglerna för överläggningarna godkändes.

Till

beredningskommitté

för nästa stiftsmöte valdes folkskollärarne *Gabr. Norlin*, *Bofors*; *E. Schelin*, *Åmål*; *H. Bergqvist*, *Ekshärad*; *A. Ekström*, *Liljedal* och *A. Linder*, *Ödeborg*.

Följande telegram, som å mötets vägnar skulle undertecknas av ordföranden, avsändes:

Till Konungen, Tullgarn, Stockholm.

Karlstads stifts 10:e allmänna folkskolläraremöte, samlat i Karlstad, ber härmed att inför Eders Majestät, såsom svenska folkskolans högste vårdare, få frambära sin undersåttliga vörndnad och tillgivenhet.

Till chefen för k. ecklesiastikdepartementet, *P. O. Lindström*,
Stockholm.

Under förvisning om Edert varma intresse för den svenska folkskolan och dess tidsenliga utveckling sänder Karlstads stifts 10:e allmänna folkskolläraremöte i Karlstad sina värdsamma hälsningar.

Till Kanslirådet *I. A. Lyttkens*, Stockholm.

För det uthålliga och varma intresse, varmed Ni städse omfattat vårt lands folkskoleväsen, anhåller Karlstads stifts tionde allmänna folkskolläraremöte, samlat i Karlstad, att få sända Eder sin varma tacksamhet.

Stiftsmötet, Helsingborg.

Deltagarne i Karlstads stifts tionde allmänna folkskolläraremöte i Karlstad sända härmed till kamraterna inom Lunds stift broderliga hälsningar med önskan om lycka och framgång i gemensamma strävanden.

Vidtog så föredrag av biskop *J. A. Eklund* över ämnet:

Drag ur kyrkopsalmens historia.

Ur det långa, på ett medryckande sätt framförda anförandet medtages här följande starkt sammanträngda innehållsurval.

Vid teckningen av de typiska dragen ur kyrkopsalmens historia hava vi att särskilt fästa oss vid den svenska psalmdiktningens tre stora huvudepoker, den första inledd av Olaus Petri, den andra av Spegel, Svedberg m. fl. och den tredje av J. O. Wallin. Inom den tyska moderkyrkans psalmdiktning förtjänar speciellt perioden Luther—Paul Gerhardt att uppmärksammas. Luther synes länge icke hava vetat av, att han var diktare, men sedan han väl börjat öva denna konst, fortsatte han träget och framgångsrikt med andlig diktning. Av hans 37 psalmer tillkommo ej färre än 24 st. år 1524. Ett för psalmdiktningen fruktbringande skede inföll på 1600-talet. Speciellt trettioåriga krigets händelser inspirerade kraftigt under dess första tid till mera tungsint, men under tiden för Gustav Adolfs lysande segertåg till ljusare, av hopp och förtröstan fylld sång. Mot slutet av detta skede framträdde Paul Gerhardt, med vilken psalmdiktandet under det samma nådde sin fullkomning. Gerhardts psalmer, vilka räknas till den protetantiska kyrkopoesiens skönaste perlor, omfattade så gott som alla människans andliga livsområden. I Gerhardts diktning kom först det individuella helt till sin rätt. Hans sång tolkade nämligen oftast den enskilda själens erfarenheter, under det att Luther mera presterat, så att säga, *församlingssång*: sånger i vilka hela församlingen talar. Tyvärr voro flertalet av Gerhardts sånger omöjliga att översätta, görande, såsom någon yttrat, i svensk omklädning intryck av »pressade blommor». — Vid den andliga restauration, som förr eller senare vore att förbida inom den svenska nationen, skulle en enande folkets sång säkrast stå att vinna på den gamla beprövade kungsvägen: *kyrkopsalmen*.

I talarestolen uppträdde därefter direktör *C. W. Rendahl*, som inledde överläggningen om

Psalmsången i skolan med särskild hänsyn till församlingssången.

Talaren började att belysa sitt ämne mot bakgrunden av en historik av skolsången, varvid visades, att denna sång städse stått i intimt förhållande till kyrkosången. I Tyskland ordnades församlingssången av Luther, som också var en entusiastisk vän till sången i skolan och djupt föraktade den skolmästare, som inte kunde sjunga. Denna början ledde till den allbekanta djäknesången, som blev vitt omfattande och verkligt storslagen. Följde så tider, då skolsången gick mer och mer tillbaka och därmed även förlorade sin ledareställning i kyrkan. I våra dagar hade den sjunkit till ett halft föraktat övningsämne. Viktigt vore emellertid, att något gjordes för avhjäljande av detta missförhållande. För att en förbättring av värde skulle kunna åstadkommas krävdes emellertid först och främst planmässighet, med andra ord en bestämd plan, upptagande ett visst antal olika melodier för varje klass. Vidare borde tillfälle beredas barnen att klassvis under uppsikt av vederbörande lärare deltaga i den allmänna gudstjänsten. De nu brukliga barngudstjänsterna kunde, om den ordningen infördes utan olägenhet upphöra. Måhända ville någon häremot invända, att de allmänna gudstjänsterna vore för långa för barnen och bara skulle trötta dem. Härtill ville talaren svara: var står det skrivet, att en predikan nödvändigt skall vara lång? Det invändes kanske också, att barnen inte förstode, vad som predikades för de äldre. Nåväl — vad hindrade, att predikanten begagnade sig av ett enkelt för alla lättfattligt framställningssätt, som passade även för barnen? Barnens tillträde till de allmänna gudstjänsterna skulle helt säkert stärka samhörighetskänslan mellan dem och de äldre. Kanske skulle barnen även genom sin kyrksång till kyrkan draga föräldrar, som annars icke ämnade sig dit.

Vidare krävde en rationellt bedriven skolsång, att de mera röstbegåvade barnen vid sina kyrkobesök så placerades, att de under organistens och kantorns omedelbara ledning måtte kunna del-

taga i församlingssången. — Sorgfälligt måste också tillses, att skolsången övades efter samma koralbok, som användes i kyrkan. Lyckligast vore, om en för hela landet lagstadgad koralbok kunde erhållas. Slutligen vore det nödigt att hos barnen såväl som hos de äldre inpränta den stora betydelsen av församlingssången, alldenstund sången vore ett så betydande moment i gudstjänsten. »Hjärtats nyckel hette sång» — den nyckeln hade öppnat mångt tillslutet hjärta.

Föredrogs så följande av inledaren formulerade

resolutionsförslag:

Psalmsången i skolan bör övas efter en bestämd plan, upptagande ett visst antal olika melodier för varje klass. De i en lägre klass inlärda melodierna böra jämväl repeteras i en högre. Den koralbok som användes i församlingens kyrka, må även i skolan tjäna såsom rättesnöre för psalmsången. Barnen böra beredas tillfälle att under uppsikt av vederbörande lärare klassvis delta i den allmänna gudstjänsten och, där ingen särskild kyrkokör finnes, så placeras, att de mera röstbegåvade under organistens och kantorns omedelbara ledning må kunna delta i församlingssången.

Då tiden för middagsrasten redan var inne och mötet ej utan vidare ville antaga resolutionsförslaget, beslöts, på därom av ordf. gjord framställning — att överläggningen härom skulle uppskjutas till ett senare sammanträde.

Aftonens förhandlingar började med doktor Fridtjuv Bergs föredrag. Ämne:

Folkskolans praktiska läggning.

Efter några ord om den särskilda form, föredragshållaren denna gång komme att använda, yttrades i huvudsak följande:

1.

Då vår folkskoleundervisning bringas på tal, mötes man vid nästan alla tillfällen av det kravet, att den måtte göras mera självständig. Denna fordran är i själva verket urgammal; den fick redan under forntiden sitt uttryck i den kända pedagogiska grund-

satsen: »Vi lära icke för skolan, utan för livet.» Men om denna fordran, att undervisningen skall vara »praktisk» och »fruktbärande för livet» är så gammal, att den stammar från forntiden och nu så vanlig, att den ligger i var mans mun, hur skall det då kunna förklaras, att man ännu tämligen allmänt synes finna den vara i ganska ringa grad uppfylld?

Orsaken är enligt min tro tvåfaldig. Dels ligger den däri, att det i allmänhet här i livet finnes ett så ofantligt avstånd mellan teori och praktik, så att det städse dröjer en lång tid från det man finner en sak teoretiskt riktig, till dess man kommer sig för att praktiskt sätta den i verket. Men dels ligger den också på ett annat håll, nämligen däruti, att de allra flesta av dem, vilka höja ropet på en praktisk undervisning och en skola för livet icke ens teoretiskt gjort sig frågan klar. »Undervisningen måste göras praktisk», säger man, och därmed anser man sig vanligen ha sagt något på en gång ganska begripligt och ganska uttömmande. Nu är det emellertid givet, att, om man vill komma från ord till handling, så får man icke stanna vid att helt naket proklamera en klingande men allmän och obestämd lösen; nej, man måste göra sig reda för, vad denna lösen i sak innehåller och vad dess förverkligande alltså kräver. Först när detta är gjort, vet man, var målet finnes, och hur det möjligen skall kunna nås. — I egenskap av lärare har jag naturligtvis grubblat icke litet över nu berörda spörsmål. Under de senaste åren har jag dessutom haft alldeles särskilda anledningar att därom söka bilda mig en övertygelse. Jag har ock för länge sedan kommit till en sådan, som jag föreställer mig vara åtminstone i huvudsak riktig. Jag skall icke genom övertalning söka meddela den åt andra, jag skall endast antyda den tanketråd, som fört mig till min ståndpunkt, överlåtande åt åhörarna att sedan efter egen prövning avgöra, huruvida jag, enligt deras mening, råkat in på villostig eller är å rätta vägen stadd.

2.

När man för sig själv söker utreda innehållet i den lösen, att folkskoleundervisningen skall vara praktisk eller fruktbärande för livet, finner man genast, att den ingalunda är så enkel som den låter, utan att däri rymmes en mångfald av helt olika betydelse.

En av dessa betydelser — och det är den, som man oftast avses — innebär, att folkskoleundervisningen skall rikta sig på lärjungarnes blivande *yrkesliv*.

Så snart man söker tänka sig denna fordran förverkligad, möter man genast den svårigheten, att de yrken, åt vilka folkskolornas lärjungar i framtiden skola ägna sig, äro så många, och att folkskolorna alltså skulle få så många olika mål. — För att undgå denna svårighet kan man måhända då till en början formulera kravet så, att folkskolan bör på olika orter avpassas efter de yrken, som just *där* äro förhärskande, i städerna efter stadsyrkena, å landsbygden efter landsbygdsyrkena. —

Men man får naturligtvis icke föreställa sig, att man i så fall skulle kunna stanna vid *två* olika, var inom sig enhetliga folkskoletyper: en för städerna och en för landsbygden.

Påtagligast är detta ifråga om städerna. Om man i en stad skulle inrätta dess folkskola efter de yrken, varav lärjungarna framdeles sannolikt komma att få sitt uppehälle, så skulle man även i den obetydligaste småstad nödgas klyva dess folkskola i en hel mängd parallella folkskolor, riktade på var sitt olika yrke. Men redan av finansiella skäl vore det omöjligt att genomföra något dylikt.

Härav skulle då följa, att man vid förverkligandet av det uppställda kravet finge lämna städernas folkskolor å sido och begränsa sig till landsbygdens samt sätta sig som mål att inrikta dessas undervisning på landsbygdsyrkena.

Ännu för en mansålder sedan kunde ordet »landsbygdsyrkena» möjligen vara uttryck för ett tämligen skarpt begränsat begrepp. Då voro de landsbygdsskolor utan tvivel ganska många, där så gott som alla lärjungarna hade på förhand tämligen klart för sig, att de skulle ha sin framtida bärning av jordbruk. Nu har emellertid industrien sökt sig ut på landet, industriorter uppstå här och var, och de oblandade jordbrukstrakterna bli allt sällsyntare. Snart sagt i varje folkskola på landsbygden torde det väl nu därför finnas ett avsevärt antal lärjungar, om vilka man icke med visshet kan påstå, att de som vuxna skola leva av jordbruk. I fall man skall låta deras undervisning särskilt inriktas på ortens yrken, står man således även inom varje skolområde på landsbygden inför nödvändigheten att låta dess folkskola klyva

sig i ett flertal parallella folkskolor med var sitt olika mål. Men om en dylik klyvning redan i fråga om städerna är en finansiell omöjlighet, så är den det naturligtvis ännu mer i fråga om landsbygden.

Ser man närmare på saken, skall man dessutom finna, att de hinder, som göra det omöjligt att avpassa de egentliga folkskolorna efter olika yrken, ingalunda äro enbart finansiella, utan att häremot tala skäl även av socialpolitisk, psykologisk-pedagogisk och av pedagogisk-metodisk art.

I fråga om den enskildes förhållande till sitt blivande yrke råda nu helt andra föreställningar än fordom. Då betraktades levnadsställningen såsom nära nog ärftlig, sonen skulle i regeln utan vidare efterträda fadern. Numera är i stället hos alla människor utan undantag åskådningen den, att den enskilda måste ha frihet att själv välja sysselsättning. Skråtvånget har blivit avlöst av näringsfrihet, ständsstagnationen av ståndscirkulationen, kastprincipen av personlighetsprincipen.

Nu kan visserligen en och annan hysa den uppfattningen, att de gamla patriarkaliska förhållandena voro bättre än de nuvarande, och att människorna i det hela voro lyckligare, då var och en från början hade sin levnadsbana utstakad och i det avseendet i allmänhet ingen villrådighet kunde uppstå vare sig hos föräldrar eller barn. Men å andra sidan måste dock var och en medgiva, att patriarkalismens dagar icke mera kunna fås tillbaka, huru gärna än många till äventyrs skulle önska det. Likaså kan det väl ej nekas, att det nu står fast såsom en inom samhället oryggligt gällande lag, att hur beroende den enskilde än allt framgent må vara av ärftligheten och av den s. k. miljön, så måste han dock i sista hand ha rätten att bestämma över sig själv i enlighet med inneboende personliga anlag och böjelser, oberoende av rent yttre omständigheter.

Om den personlighetsprincip, som sålunda nu äntligen efter ett århundrade av starka brytningar fullständigt behärskar tidens socialpolitiska uppfattning, tillämpas på skolväsendets anordning, så finner man, att det skulle vara en psykologisk-pedagogisk orimlighet att inrikta den för barndomsåldern avsedda egentliga folkskolan på något visst yrke.

Utmärkande för barndomsåldern är nämligen, att de särskilda

personliga anlagen då ännu ej i allmänhet hunnit så skarpt och tydligt framträda, att de med säkerhet hänvisa på en viss levnadsbana. Skall undervisningen motsvara barnens behov och gagna deras kommande liv, får den följaktligen icke så anläggas, att den avser endast en viss sysselsättning; den måste tvärtom söka bibringa en sådan bildning, som alla barnen behöva och alla kunna få användning för, vilka skilda banor de än såsom vuxna komma att vandra. Först när den s. k. övergångsåldern inträtt och de personliga anlagen hunnit starkare utpräglas, är tiden inne att låta undervisningen förgrena sig i skilda riktningar. Under barndomsåldern åter måste den med nödvändighet vara mera allmänt grundläggande.

Härtill komma, såsom redan antytts, pedagogiskt-metodiska skäl, och dessa skulle redan i och för sig vara alldeles avgörande. Man behöver icke tillhöra undervisarna av facket för att inse, att all undervisning måste ske i en noga genomtänkt ordning, så att på intet stadium något meddelas, som icke kan anknyta sig till och finna sin förklaring i vad som förut blivit meddelat. Den lagen gäller all undervisning, även den som tager sikte på ett visst yrke. Detta torde ock vara erkänt av yrkesmän inom olika fack. Om man t. ex. slår upp det »Betänkande angående ordnande av den lägre lantbruksundervisningen», som nyligen avgivits av en för ändamålet utsedd kungl. kommitté, så skall man finna, att kommittéen däruti skarpt betonar nödvändigheten att vid lantbruksundervisningen behandla läroämnena i rätt ordningsföljd, så att de grundläggande alltid genomås före de tillämpliga. Så t. ex. böra — förklarar nämnda kommitté — vissa kurser i kemi, fysik, geologi och botanik ovillkorligen vara i huvudsak genomgångna, innan man kan fortskrida till de delar av jordbruksläran, som äro byggda på dessa grundläggande ämnen. Likaså måste man ge lärjungarna en redogörelse för husdjurens kroppsbyggnad och de olika livsverktygens förrättningar, innan man kan undervisa dem i husdjursskötsel. På samma sätt måste färdighet i räkning vara förutsättningen för den till lantbruksundervisningen hörande kursen i bokföring samt insikt i geometri utgöra grundvalen för undervisningen i fältmätning och avvägning o. s. v. —

Och på samma sätt förhåller det sig med all annan på något visst yrke riktad undervisning. Härav synes framgå, att en un-

dervisning av dylik art kan med någon fördel meddelas först under den på barndomen följande övergångsåldern och först sedan en god folkskolekurs (omfattande bland annat matematik och naturkunnighet) blivit väl genomgången.

Slutsatsen av det anförda blir: en undervisning, som är praktisk eller fruktbar för livet i den meningen, att den tager särskild hänsyn till yrkeslivet, är möjlig först i de på den egentliga folkskolan byggda skolorna — för den stora massan av landets barn alltså tidigast i den s. k. fortsättningsskolan.

3.

Men å andra sidan: på övergångsålderns stadium och i fortsättningsskolan är en på yrkeslivet syftande undervisning också fullt på sin plats. Lärjungarna befinna sig här i ett utvecklingskede, då de olika naturanlagen börjat i någon mån bli medvetna för de unga själva och skönjbara för deras omgivning, och då det avgörande valet av levnadsbana förestår. De flesta av dem äro redan under större delen av sin tid sysselsatta med arbete för livsuppehållet samt ha fått sina bildningsintressen och bildningsbehov bestämda därav. Det är då alldeles riktigt, att den för dem avsedda undervisningen tager hänsyn härtill. Detta är också nu en möjlighet, ty lärjungarna ha under genomgåendet av den egentliga folkskolan, såvida nämligen denna är tillfredsställande ordnad, erhållit en allmänt grundläggande undervisning, som gör, att de kunna tillgodogöra sig en fortsatt undervisning med särskild syftning på det yrke, åt vilket de skola ägna sig.

Hittills ha våra svenska fortsättningsskolor nog ganska litet motsvarat det anspråket, att de skola vara praktiska i nu angiven mening. Orsaken har varit tvåfaldig. Dels har man icke tillräckligt allmänt haft öppen blick för denna del av deras uppgift. Dels har man, där man verkligen försökt att ordna fortsättningsskolan med särskild hänsyn till yrkeslivet, funnit svårigheterna så stora, att man ej kunnat, vad man gärna velat.

Huru litet man förr på ledande håll haft blicken öppen för fortsättningsskolans uppgift med avseende å lärjungarnes yrkesliv, framgår redan av nu gällande bestämmelser om denna skolart. Enligt dessa är fortsättningsskolans syfte att giva folkskolans förra lärjungar tillfälle att dels *underhålla* redan förvärvade kun-

skaper, dels ock däruti ytterligare *förkovra sig*». Förmodligen är det väl ock med tanke härpå, som denna skolart erhållit den måhända icke så alldeles lyckade benämningen »fortsättningsskola», vilken ju närmast leder tanken på ett fortgående å alldeles samma plan och i alldeles samma riktning som förut. Härtill kommer, att den grundläggande folkskolebildning, som »fortsättningsskolan» skulle »vidmakthålla» och »förkovra», ofta varit ganska bristfällig, enär den dels varit till själva sin anläggning knapp, dels blivit ännu knappare genom täta skolförsummelse och för tidig avgång. Fortsättningsskolans undervisning har därför alltför mycket kommit att bestå i ett upprepande av vad i den egentliga folkskolan lärts; och i ett nödtorvtigt upphjälpande av vad där försummats, och den har därigenom mångenstädes fått karaktären av en repetitions- och ersättningsskola, ointressant för lärjungarna och lika ointressant för lärarna.

Säkerligen skulle ock en omläggning av fortsättningsskolans undervisning med hänsyn till lärjungarnas blivande yrkesverksamhet för längesedan kommit till stånd, om icke de svårigheter av varjehanda slag, som härvid möta, varit i flera avseenden så utomordentligt stora.

Huvudgrunden till dessa svårigheter är densamma, som redan på tal om den egentliga folkskolan blivit angiven, nämligen att lärjungarnas blivande yrkesverksamhet är så olika. Säkerligen finnes det knappast något skoldistrikt, där man icke, i fall fortsättningsskolans lärjungar fördelades i yrkesgrupper, finge många sådana grupper.

För ett strängt genomförande av kravet på fortsättningsskolans yrkesmässighet skulle nu egentligen fordras, att man för varje yrkesgrupp anordnade en särskild läroplan och även med särskilda, för ändamålet utbildade lärarekrafter. Tydligen skulle detta emellertid kräva utomordentliga kostnader, och det har fördenskull endast sällan kunnat förverkligas. I de stora utländska jättestäderna, där yrkesförgreningen bland befolkningen är oerhörd, men där lärjungemassorna och de finansiella tillgångarna likaledes äro oerhörda, där har ock yrkesförgreningen inom fortsättningsskolorna kunnat göras så noggrann, att man på sina ställen bildat icke blott yrkesklasser för de olika »yrkena» utan t. o. m. specialitetsklasser för de olika »specialiteterna» inom ett och samma

yrke. Där har således fortsättningsskolan rent av förvandlats till *yrkesskola* eller står åtminstone på gränsen därtill.

I de mindre industrisamhällena åter, där yrkesgrupperna visserligen kunna vara ganska många, men där lärjungeantalet är mindre och de finansiella tillgångarna knappa, har man nödgats sammanföra de många små yrkesgrupperna till ett fåtal större huvudgrupper, och för var och en sådan huvudgrupp har man anordnat en gemensam fortsättningsklass eller fortsättningsskola, vilken således kommit att i sig inrymma lärjungar med olika, ehuru visserligen beslätade yrken. Vad man sålunda erhållit, kan icke kallas »yrkesklasser» och »yrkesskolor» men möjligen »yrkesmässigt lagda» fortsättningsklasser och fortsättningsskolor eller ock »yrkesfortsättningsklasser» och »yrkesfortsättningsskolor» eller vad man nu kan finna för lämpligt namn. I de land, där man särskilt vårdat sig om fortsättningsundervisningen, har man, vad städerna vidkommer, ofta stannat vid *två* slags »yrkesfortsättningsklasser», nämligen »handelsklasser» och »industriklasser». Men jämte dem har man ock måst hålla s. k. »allmänna klasser», avsedda för sådana lärjungar, vilka icke slutgiltigt bundit sig för något visst yrke utan måste vara beredda att ta vilket praktiskt arbete, som kan stå dem till buds.

Vad landsbygden angår, där yrkesförgreningen bland fortsättningsskolans lärjungar är mindre än i städerna, är ock den organisatoriska svårigheten att anordna för flertalet passande yrkesfortsättningsklasser mindre, särskilt i sådana skoldistrikt, där befolkningen i alldeles övervägande grad ägnar sig åt lantmannanäringar. Där bör fortsättningsundervisningen tydligen i allmänhet läggas så, att den tager särskild hänsyn till dessa näringar, — detta naturligtvis utan att fortsättningsskolan därmed förvandlas till »egentlig lantbruksskola» eller »lantmannaskola», vilket ju varken lärjungarnas ålder, undervisningstidens längd, skolans utrustning eller de tillgängliga lärarekrafterna skulle på något sätt medgiva.

Enklast i rent organisatoriskt hänseende borde utan tvivel vara att anordna en på den blivande levnadsverksamheten riktad fortsättningsundervisning för den ojämförligen talrikaste gruppen av fortsättningsskolans lärjungar, nämligen för de flickor i stad och på landsbygd, som icke skola ägna sig åt arbete i fabrik, i

butik eller på kontor e. d. utan åt verksamhet i hemmet, och som, — om uttrycket tillåtes — skola leva av det »yrket» att vara husmödrar. Av alla slags praktiska fortsättningskurser torde de, som skulle rikta sig på utdanningen för det husmoderliga lövnadskallet med allt vad därtill hör, vara de, om vilkas nödvändighet och lämpliga organisation meningarna borde vara minst delade.

I fråga om fortsättningsskolans organisation återstår ännu hos oss så gott som allt att göra. Att vi svenskar här äro så efterblivna, beror icke därpå, att lärarna skulle ha helt och hållet saknat blick för bristerna och lust att avhjälpa dessa. I själva verket ha' de flerstädes i fortsättningsskolan infört så mycket av ekonomiskt-praktisk betydelse, som de förmått, exempelvis bokföring, affärsskrivelser, affärsräkningar och dylikt, samt i allmänhet sådant, som kan komma till användning i *alla* yrken. Men för fortsättningsskolans fördelning på *skilda yrkeslinjer* ha de naturligtvis helt och hållet saknat medel. För åstadkommande av sådana linjer fordras nämligen avsevärda ekonomiska uppoffringar; med framställandet av anmärkningar och allmänna önskemål är det på intet sätt gjort.

4.

Om man på de skäl, som i det föregående antytts, kommit till den övertygelsen, att fortsättningsundervisningen under övergångsåldern bör taga hänsyn till lärjungarnas blivande yrkesliv, så uppstår den frågan, huruvida detta är den *enda* bemärkelse, i vilken nämnda undervisning bör vara praktisk eller fruktbarande för livet.

Det förefaller, som om svaret härpå måste bli nekande, och som om begreppet »praktisk undervisning» eller »lärdom för livet» rymde något mer -- något vida mer.

Vad det praktiska livet fordrar av var och en är icke blott, att han skall väl sköta det arbete, av vilket han har sitt uppehälle. Han är icke blott yrkesutövare utan därejämte även samhällsmedlem samt skyldig att såsom medborgare fullgöra sina plikter mot samhället i kommun och stat. Om all den undervisning, som under övergångsåldern bereddades ungdomen, riktades enbart på livsuppehållet, och om all den inverkan, som läraren under denna känsliga ålder utövade på lärjungarna, äsyftade att utdana

dem så, att de uteslutande komme att tänka på sina ekonomiska privatintressen och sina därmed samhörande ekonomiska klassintressen, så löpte man helt visst den faran, att man uppammade en ungdom, som visserligen kunde vara »duktig» och »närig», men för vilken den egna nyttan vore det högsta och avgörande motivet. Att följderna kunde bli denna ligger i sakens natur, och det har bekräftats av erfarenheten. Iakttagare av utländska yrkesfortsättningsskolor (t. ex. de tyska) hava uttalat, att dessa på sina ställen visserligen äro i många stycken alldeles beundransvärda, men att undervisningen i dem dock stundom genom sitt alltför ensidiga sysslande med privatekonomiska intressen fått en karaktär av torrhet och själviskhet, som verkar föga tilltalande. För att skänka undervisningen lyftning och ingiva ungdomen den åskådningen, att den enskilde icke bör leva endast för sig utan känna sig som del i ett större och högre helt, har från fortsättningsskolans målsmän, såväl utomlands som hos oss, framhållits nödvändigheten av, att det liv, för vilket denna skola skall förbereda, blir icke blott yrkeslivet utan ock samhällslivet, enär människan är danad för det senare lika väl som för det förra.

Yrkanden på införande av medborgerlig undervisning hava ock hos oss sedan långt tillbaka förekommit. Så länge de avsett införande av dvläk undervisning i den egentliga folkskolan, barn-domsskolan, hava de emellertid omöjliggen kunnat förverkligas. Var och en, som försökt den saken, har nämligen funnit, att samhällslärens grunder, huru enkelt de än må framställas, dock icke lämpa sig för själva barndomsåldern. Ty dels sakna lärjungarna då det erforderliga naturliga intresset för ämnet, bland annat därför, att deras personliga erfarenhet om ssmhällsliv är så begränsad och omedveten, dels hava de ännu ej genom den övriga undervisningen, exempelvis i historia och geografi, gjort den grundläggande bekantskap med olika samhällsformer, som fordras, för att en framställning av samhällsläran skall bli verkligt fattbar. Under den närmast efter barndomsåldern följande övergångs-åldern däremot äro förhållandena i dessa avseenden förändrade. Då finnas i någon mån ej allenast mögnaden och intresset utan även de allra nödvändigaste förutsättningarna i kunskapsväg (såvida nämligen folkskolan arbetat under någorlunda gynnsamma förhållanden). I folkskolans överbyggnader — bland dem fort-

sättningsskolan — är därför en grundläggande undervisning i samhällslära väl på sin plats.

5.

När man sålunda angivit såsom villkor för att fortsättningsundervisningen skall anses »praktisk», att den måste bidra till att förbereda ungdomen för yrkeslivet och för det medborgerliga livet, har man då måne utdömt dess syfte?

Jag menar nej. Fortsättningsundervisningen har därjämte en uppgift, som tillkommer all undervisning, men som här är alldeles särskilt trängande på grund av den utomordentliga betydelse, som övergångsåldern har för människans *rent personliga utveckling och karaktärsdanning*. I själva verket torde det knappast finnas något skede i människolivet, som i det hänseendet är mera avgörande, mera kritiskt. Oavlåtligt hava ock folkskolans målsmän påpekat det rent orimliga däruti, att man just vid den åldern i allmänhet lösgör de unga från den ledning och det stöd, som skolan, trots alla sina brister, kan vara och i avsevärd grad även är. När man överväger detta, bringas man till den uppfattningen, att, om man icke vill hemfalla till ytlig ensidighet och pressa in det stora uppfostringsproblemet inom alltför snäva gränser, så måste man ge begreppet »praktisk» och »fruktbarande för livet» ännu en betydande utvidgning. För att bliva en verkligt duglig yrkesutövare och medborgare behöves något vida mer än en viss kvantitet av ekonomiskt och juridiskt nyttiga insikter och färdigheter, man måste ock vara en klok och god människa med sunt och klart omdöme samt utpräglad och oförvillad rättskänsla. Ty vad man utträttar, det beror dock ytterst på vad man är. Så vitt jag vet, har det ännu aldrig hänt, att den stora massan av människor ringaktat de ekonomiska värdena och förbisett betydelsen av den mänskliga sammanlevnadens lagstadgade yttre former.

Men väl har det ofta varit fara för, att de flesta betraktat dessa medel som *mål* och saknat blick för den sanningen, att det högsta av alla värden dock är människovärdet. Intet vore för ett folk ödesdigrare, än om det vid anordningen av sitt uppfostringsväsende gjorde sig skyldigt till missgrepp av dylik art. Såsom sin högsta och mest omfattande uppgift måste all undervisning sätta personlighetens och karaktärens utveckling: först då

den gör det, kan den i fullaste mening kallas »praktisk» eller »fruktbarande för livet».

6.

När man hunnit så långt i sin tankegång, nödgas man stanna och göra sig själv det spørsmålet, huruvida man nu kommit till ett slut, eller om tankegången leder än vidare. Allt det där är gott och väl, måste man säga; först under övergångsåldern kan undervisningen läggas så, att den tar särskild hänsyn till lärjungarnas blivande yrke; först då kan den meddela dem en på samhällets förhållanden riktad bildning; först då genomgå de unga den inre brytning och jäsning, ur vilken en personlighet, en karaktär sedan kan växa fram. Men skall detta innebära, att kravet på en praktisk, för livet fruktbarande undervisning icke har någon betydelse även för barndomsåldern och den egentliga barndomsskolan?

Svaret blir naturligtvis nekande. Även barndomsskolans undervisning skall vara praktisk eller fruktbarande för livet, ehuru visserligen i en allmänna och på samma gång även djupare bemärkelse.

Såsom folkskolans historia visar, har denna skola börjat såsom en läs-, skriv- och katekesskola. Dess undervisning har ursprungligen varit alltigenom ansluten till boken och haft till syfte att sida för sida inpräglad denna i lärjungarnas minne genom läsläsning och läxförhör. På denna ståndpunkt stod folkskolan ej blott vid sin grundläggning under 1400-, 1500- och 1600-talen utan även långt senare. Dess under århundradenas lopp ytterst långsamt försiggående utveckling har i huvudsak bestått däri, att den från läsläsningsskola steg för steg strävat att omdana sig till uppfostringskola. I den riktningen har hela det pedagogiska framstegsarbetet fortskridit. Man har allt klarare insett, att om man önskar en undervisning, som icke går in genom det ena örat och ut igenom det andra, utan verkligen utövar inflytande på barnen, så får man icke bygga den på något för barnen så utvärtes och främmande som läxmässigt inpluggade ordformler, utan man måste anknyta den till något, som lever och rör sig inom barnet självt, till dess egen inre värld. Medan man förr trodde, att bildning vore något, som man kunde lägga in i lärjungarna, har man

nu funnit, att den är något, som man endast kan hjälpa till att hos dem *utveckla*. Liksom lantmannen lämpar sig efter jordmånen och årstiden och icke väntar sig någon skörd oberoende av och i strid mot dessa, så förhåller det sig även med läraren. Uppfostrarnas första uppgift har blivit att äktgiva på uppfostrans naturliga jordmån och lagbundna utvecklingsförlopp, d. v. s. att iakttaga och utforska barnets själsliga art samt betingelserna för dess inre växt. Men ju mer de detta gjort, ju mer har det gått upp för dem, att barnets *intressen*, d. v. s. utgångspunkten och hållpunkten för all uppfostrande påverkan, icke i främsta rummet äro knutna vid dess förnimmande av ord och tecken, icke en gång vid dess åskådningar och föreställningar, utan vid den sida av dess liv, som man inom psykologien brukat kalla »*människans praktiska förmåga*» eller »*aktivitet*», d. v. s. *hennes vilja, handlingsdrift och verksamhetslust*. Om människan i det hela gäller, att hon i främsta rummet icke är en iakttagande och reflekterande varelse utan en viljande och handlande, och i ännu högre grad gäller detta om barnet. Dess väsen är att verka, försöka och uppleva samt att just på grundvalen av det sålunda åstadkomna, försökta och upplevda iakttaga, erfara och tänka. Det är av erfarenheten det lär, och allt dess reflekterande är i ordets bokstavliga bemärkelse »*eftertanke*». Det kraftigaste utvecklings- och uppfostringsmedlet är därför icke minnesinprägling och begreppsutredning, icke ens varseblivning och åskådning; nej det är erfarenhetssamlade genom *verksamhet*, framför allt genom *själverksamhet*. Pedagogikens största framsteg har varit, att den från ensidigt »*intellektualistiskt*» blivit övervägande »*voluntaristiskt*», och då skolan omdanats sig från läsläsningskola till uppfostringskola, sammanfaller detta därmed, att den i allt större utsträckning sökt ersätta *bokvetandet* med *erfarenhetsvetandet* samt allt mer upphört att ensidigt vara s. k. *kunskapsskola* och allt starkare eftersträvat att väsentligen vara *verksamhetsskola*.

För dem, som med vaket öga följt nutidsrörelserna på barnomskolans område, behövas inga utförliga bevis för att vi på snart sagt alla punkter småningom arbeta oss fram just i denna riktning. Vi ha i vår barndomsundervisning icke blott infört olika arter av manlig slöjd och kvinnligt handarbete samt husliga sysslor m. m., utan vi ha även börjat så omdana undervis-

ningen i nästan alla ämnen, även de s. k. kunskapsämnen, att den tager barnens egna krafter och förmögenheter i anspråk.

Endast några erinringar härom såsom exempel! En tidsenlig undervisning i elementär räkning bygger icke längre på regler utan på handskande med verkliga föremål, mätning och vägning, storleks- och viktbedömning o. s. v. Den grundläggande geometriundervisningen rör sig icke mer med i minnet inlärd bevis utan med ritning, mätning, utklippning, vikning, sammansättning, utstakning o. s. v. Insikterna i fysik, kemi och biologi söker man nu flerstädes i så stor utsträckning, som omständigheterna medgiva, grunda på försök och iakttagelser, gjorda av lärjungarna själva vid arbetsbordet, i trädgården, i skogen eller på fältet. Geografien och delvis även historien begynna få sitt underlag i en hemortskunskap, förvärvad under utfärder genom barnens egna iakttagelser och undersökningar. Modersmålsundervisningen har i allt större grad avskuddat sig regelmakeriet och definitionsplugget samt blivit självverksam övning i uttryckande av egna tankar. Genom läsningens och teckningens reformerande samt genom lekens införlivande med skolan har undervisningen tillgodogjort sig en av barnets mest levande och självverksamt skapaude, alltså även mest praktiska förmögenheter, nämligen dess gestaltande fantasi, som skolan och dess myndigheter länge betraktat med likgiltighet eller misstroende och därför grovt försummat eller t. o. m. motarbetat o. s. v. — Det anförda är endast strödda antydningar, men dessa äro nog för att visa, att här föreligga begynnelse, visserligen endast begynnelse, men dock begynnelse.

Den omskapning, som undervisningen kommer att undergå därigenom, att densamma alltmer grundas på barnets självverksamhet och erfarenhet, måste hava till följd, att den lösgöres från det abstrakt bokmässiga och i stället på det närmaste ansluter sig till den värld, som barnet omedelbart känner, och där det finner utrymme och ämne för sin självverksamhet samt förebilder därför, alltså till det liv i hemmet, i naturen och i förvärvsarbetet samt i det medborgerliga liv inom kommun och stat, som det varje dag ser och förnimmar tätt omkring sig, och vari det är kallat att en gång göra även sin insats, olika allt efter de anlag och böjelse, som i dess inre hålla på att utveckla sig.

Samma barndomsundervisningens inre omskapning måste även

få tvenne andra følger: dels att de genom självverksamhet och erfarenhet vunna insikterna och färdigheterna erhålla en säkerhet, som ej på annat sätt kan förvärras och som gör dem ägnade att bilda en fast grundval för den på yrkesliv och samhällsliv syftande undervisning, som under övergångsåldern bör meddelas, dels att lärjungen genom de på självverksamhet grundade skolstudierna säkrast kan komma till full klarhet om sina förmögenheters rätta art och riktning samt bli i stånd att med ledning av dem finna den plats i yrkeslivet och i samhällslivet, för vilken han av naturen är danad, och på vilken han kan verka med största arbetslust och arbetsfart samt sålunda göra sig och andra största gagn.

Det är således genom ett energiskt understödjande av den *inre reformation i enlighet med barnanaturens mottaglighet och behov*, vilken sedan lång tid tillbaka inom skolvärlden pågår, som man kan bidra till att göra undervisningen i barndomsskolan, den egentliga folkskolan, i verklig mening »praktisk» eller »fruktbarande för livet».

7.

Den tankekedja, som här knutits, har fått så många länkar och måhända blivit så hopslingrad, att ett försök till sammanfattning torde böra göras. Som sådan kunna följande punkter tjäna:

1. Kravet på att folkskoleundervisningen skall göras mera "praktisk" eller "fruktbarande för livet" avser vanligen, att den skall planläggas med särskild hänsyn till lärjungarnas blivande yrkesliv. Så fattat kan det icke förverkligas under barndomsåldern i den egentliga folkskolan men väl under övergångsåldern, bland annat i fortsättningsskolan. Denna undervisning bör, i den mån så ske kan, avpassas efter de på varje ort förhärskande näringarna, men den får icke begränsas härtill, utan måste därjämte söka meddela även medborgerlig bildning samt som sitt högsta mål sätta att bidra till personlighetens och karaktärens utveckling.

2. Även för den egentliga folkskolan gäller emellertid kravet, att dess undervisning skall vara "praktisk" eller "fruktbarande för livet". Detta kan den bliva därigenom, att den allt mer reformeras i enlighet med barnanaturens mottaglighet och behov, så att den i möjligaste mån grundas på barnets självverksamhet och nära ansluter sig till livet i hemmet och hemtrakten samt till föräldrarnas och ortsbefolkningens sysselsättningar och intressen, varigenom lärjungen även erhåller en tillförlitlig ledning vid bestämmandet av levnadsbana och en fast grundval för den särskilda utbildning, som denna kräver.

8.

För enkelhetens och korthetens skull har jag vid frågans behandling hittills hållit mig uteslutande till två skolarter: *folkskolan* och *fortsättningsskolan*.

Men kravet på en mera praktisk undervisning rör naturligtvis även andra med folkskolan sambörande anstalter: å ena sidan *folkskolans högre avdelning*, *högre folkskolan* och *kommunala mellanskolan*, å andra sidan *seminarierna*.

Om samtliga de tre uppräknade överbyggnaderna på folkskolan gäller, att de måste vara »praktiska» i förut antydd mening, alltså icke blott med avseende å sin psykologisk-pedagogiska karaktär i det hela, utan ock så, att de böra vara beräknade på ett jämförelsevis tidigt utträde i yrkeslivet och samhällslivet. Så är naturligtvis förhållandet med folkskolans högre avdelning och högre folkskolan, men så är ock förhållandet med den genom årets märkliga riksdagsbeslut tillkomna kommunala mellanskolan. Visserligen har man på senaste tiden stundom gjort de besynnerligaste försök att få sistnämnda skola jämte dess sexklassiga motsvarighet, realskolan, avstämplad såsom ett slags återuppstånden »lärdomsskola» och dess undervisning karakteriserad såsom varande av övervägande »abstrakt teoretisk» natur. Häremot måste emellertid på det skarpaste protesteras. Kommunala mellanskolan är, liksom realskolan, en läroanstalt väsentligen för övergångsåldern, och det vore en psykologisk-pedagogisk orimlighet att söka ge den ett »lärt», abstrakt-teoretiskt skaplynne. Och så bör det ännu vara i mans minne, att, då realskolan beslöts, betonades från alla håll på det eftertryckligaste, att dess undervisning måste bli allmänt *medborgerlig* och *praktisk*, men alldeles icke »lärd». Det får icke heller hända, att den — enligt från vissa håll givna antydningar — göres till utbildningsanstalt för ett slags lägre tjänstemannaproletariat. Därigenom skulle meningen med nämnda skola förvanskas och vridas på sned, och 1904 års läroverksreform vore i huvudsak förfelad.

För seminarierna måtte kravet på en utpräglat praktisk läggning särskilt av folkskolans överbyggnader få vitträckande följder. Fortsättningsskolans förgrening i olika linjer med särskild syftning på olika yrken eller yrkesgrupper måste göra det nödvändigt

att låta det för folkskolans alla lärare gemensamma *grundläggande folkskoleseminariet* efterföljas av ett större eller mindre antal fortbildningskurser för erhållande av lärarekompetens i skilda riktningar. Utan att så sker kommer allt tal om fortsättningsskolans praktiska läggning att stanna vid fromma önskemål och lösa deklamationer. Ty sådan läraren är, sådan blir skolan.

*

Med dessa antydningar må för tillfället vara nog. Om de icke visa något annat, torde de i alla fall till fullo ådagalägga, att den fråga, som här avhandlats, icke hör till dem, vilkas lösning man skakar ur ärmen. Skall denna fråga lösas i handling och icke blott i ord, så kräves mycken eftertanke, mycken planläggning, mycket arbete och betydande uppoffringar.

Det med intresse åhörda föredraget belönades med intensiva och ihållande applåder.

På aftonen företogo mötesdeltagarna, med ångbåt en utfärd till skollovskolonien på Jäverön, varefter dagen avslutades med supé å Tynäs.

ANDRA MÖTESDAGEN

började med morgonbön, förrättad av pastor Nordvall. Därefter höll d:r Hugo Severin ett föredrag om

Skolläkareinstitutionen vid Karlstads folkskolor.

Tal. begränsade sig ej strängt till detta ämne, utan fick också tillfälle att i sin högeligen intressanta och uppmärksamt åhörda utredning ge en lärorik framställning av de hygieniska förhållandena i allmänhet vid skolorna — och i hemmen — i vårt land samt av de reformer, som närmast äro påkallade.

Sverige är det första land, anmärkte tal. inledningsvis, som insett betydelsen av att skolungdomen underkastas läkarundersökning. Redan 1863 tillsattes läkare vid de allmänna läroverken.

De hade att avgöra, vilka lärjungar, som skulle få deltaga i gymnastikövningarna. Snart följde seminarierna och de enskilda läroverken exemplet. Slutligen kom också en och annan folkskola till, först bland dem Göteborgs 1895. Numera finnas skolläkare anställda i åtskilliga av våra städer.

Tal. hade sedan långt tillbaka ägnat sitt intresse åt saken. Han hade fäst sig vid oegentligheten däri, att de fattiga barnen, som dock bäst behöva stå under läkaruppsikt, få gå hela sin av lagen fastställda skoltid utan sådan uppsikt. I Stockholm hade tal. gjort sig närmare underrättad om saken hos en kollega som var skolläkare. Därefter hade han här hemma i Karlstad börjat undersöka en och annan årsklass i skolorna och år 1906 i juli blev han anställd som läkare vid Karlstads folkskolor, tack vare i främsta rummet domprostens och förste lärarnas nit härför.

Vid läsårets början undersökas alla nyinskrivna och nyintagna folkskolebarn — ett givetvis ganska drygt arbete. Under terminen undersökas vissa fall, då så anses behöfligt. Åt fattiga barn, som likväl ej åtnjuta fattigvårdsunderstöd, lämnas fri läkarvård. Över barnens hälsotillstånd föras detaljerade protokoll.

Skolläkaren biträder skolrådet vid uppsikten över skolornas hygien, ger anvisningar om hälsovården, även i hemmet, o. s. v.

Till hans verksamhet hör också att ibland hålla föredrag i hygien för lärarkåren samt för barnen. Så hade tal. en gång för barnen i femte klassen hållit ett föredrag i den omtåliga sexuella frågan, och fått det intrycket, att barnen förstått honom rätt och dragit nytta av de råd han givit.

De barn, som utsändas till skollovskolonien, underkastas dessförinnan en synnerligen noggrann undersökning af skolläkaren.

Från sin verksamhet som skolläkare berättade tal. åtskilliga drastiska exempel på, hur fördomsfulla och efterblivna en del föräldrar kunna vara ännu i denna upplysta tid. En fader ville på inga villkor låta sin dotter deltaga i gymnastiken i skolan, därför att han själv blivit mycket plågad vid gymnastikövningarna under sin beväringstid av en svår löjtnant! Barnens renlighet, klädsel o. s. v. lämnar mången gång mycket övrigt att önska; ofta beror detta på mödrarnas slarv och okunnighet.

Ett önskemål för framtiden vore, att varje skolrote erhöle sin läkare. Den kände läkaren d:r Stéenhoff har föreslagit, att åtminstone varje socken skulle anställa en läkare för sina folkskolor

och räknat ut, att kostnaden därför skulle utgöra omkr. 125 kr. om året — något som ju inte vore oöverkomligt.

Det präktiga, varmhjärtade föredraget, som här endast anlydningsvis kunnat återges, hälsades med kraftigaste bifall.

Nya banor för uppsatsskrivningen i folkskolan

var ämnet för det föredrag, som härefter följde och hölls av seminarieläraren O. Dahl i Karlstad. Under en studieresa till Tyskland hade talaren gjort bekantskap med nya betydelsefulla metoder för uppsatsskrivningen i folkskolan, syftande att åstadkomma personlighet i undervisningen och personlighet i barnens arbete.

Talaren hade lifligt intresserats av två metoder, utarbetade av Charleman och Schmieder, och kände sig manad att i Sverige sprida kunskap om dessa. Vid tillämpningen av desamma användes ingen övningsbok, ingen minnesskrivning, intet läxstoff och mera i samma väg, som dödade personligheten — stilen måste vara personlighet. Uppsatsstoffet måste därför tagas ur barnens egen åskådnings- och uppfattningsvärld. Hem- och gatubekantskapen vore långt rikare än man trodde och bjöde ett ymnigt ämnesval, medan däremot barnet långsamt växte in i skollivet och smälte de lärdomar, som där meddelades. Enligt de tyska metoderna fick barnet från början lära skildra, måla, så att säga, vad det av erfarenhet, genom egna upplevelser kände till. Talaren hade själv i seminariets övningsskola provat metoderna, och de prov på i denna skrivna uppsatser, som upplästes, vittnade, att här var något av värde att taga vara på. Ämnena voro valda så, att först och främst det *sakliga* kom fram. Stundom voro uppsatserna skrivna i dialogform.

Talaren slöt med att kraftigt understryka nödvändigheten av, att uppsatsskrivningen praktiseras i folkskolan, att den börjar tidigt och bedrivs på rätt sätt. Föredraget mottogs med varmt bifall.

Frukostrast inföll nu. Innan mötet emellertid upplöstes på en timme upplästes

ett par telegram,

som ingått som svar på de af mötet i tisdags avsända. Telegrammen i fråga lydte som följer:

Framför till deltagarne i mötet min hjärtliga tacksamhet för deras vänliga hälsningstelegram.

Gustaf.

Med ödmjukaste tack för hälsningen tillönskar jag mötet godt och välsignelserikt arbete för vår folkskola.

Lyttkens.

Efter frukostrasten inleddes förhandlingarna med "Du gamla, du fria", varpå lektor E. Sahlin från Stockholm höll föredrag över ämnet

Huru skola vi få vår ungdom att läsa?

Talaren framhöll till en början, att frågan möjligen kunde förefalla litet sökt i ett land, där analfabeterna äro så få (omkr. 8 människor på tusen kunna ej läsa) och där böcker vore så lätt tillgängliga. Men den hade nog i alla händelser ett visst fog för sig, ty det vore ej alltid sagt, att ungdomen ville läsa just det som passade den. Det var detta det gällde att lära den.

Man kan nog ej vara riktigt nöjd med den i vår tid flore-rande tidningsläsningen. Tidningarna bjöde, huru förträffliga de än i det stora hela vore, för mycket småkrafts. Ungdomen borde hava fylligare andlig spis. Det gällde att förmå den att läsa *böcker* och uteslutande *goda* sådana, åt vilka den läsande kunde helt ge sig och samtidigt lyftas uppåt. De nu ivrigt spridda kolportageromanerna vore något i hög grad förkastligt, något, som fördärvade aptiten för att läsa allt annat. Varje ungdom läste böcker med naiv tro på verkligheten av dess skildringar och tog starkaste intryck av de stämningar, de målade. Av den orsaken borde hemmen på intet villkor tolerera dåliga böcker.

Vad valet av böcker beträffade borde icke ensamt väljas så kallade "roliga böcker" utan också sådana, som förde med sig praktisk nytta, böcker, som exempelvis talade om vårt folk, om vårt lands stora frågor o. s. v., böcker, — och det i främsta rummet — som handla om ens yrke: lantmannen skall läsa om jorden och dess rätta skötsel, fabriksarbetaren om fabriken, maskinerna och de förädlingsprocesser som försiggå under hans händer. Så lära de sig att förstå vikten av sitt yrke och att älska det, och så höja de sig själva med sitt yrke. Men människan är icke blott bedrivare av ett yrke, hon är också medborgare, och därför skall hon läsa om sitt folk och dess stora frågor —

såväl kvinnan som mannen skall sålunda i våra dagar läsa om rösträtten och sätta sig in i vad gagn och vad ansvar som följer med detta "som man nu skriar om i hela landet, detta, att var och en skall rösta".

Tal. vände sig härpå mot den allmänna tendensen i skolorna att låta eleverna huvudsakligen läsa småbitar och utdrag ur olika författare i st. f. att läsa få arbeten, men ta dessa från pärm till pärm samt berättade om två försök som gjorts i en folkskola i Stockholm för att ge ungdomen smak för att läsa större arbeten och att läsa grundligt. Det ena gick ut på att barnen i en hel klass fick var sitt exemplar av en bok till låns hem. Sedan talar läraren med dem om det lästa, varvid det givetvis visar sig att det är mycket som de inte givit sig tid att uppfatta riktigt i botten. Så få de klart för sig att det lönar sig att läsa med eftertanke. Det andra försöket, som även avsåg att bereda barnen ur fattiga och trånga arbetarhem den nödiga ron för deras läsning, bestod i att låta dem på eftermiddagarne disponera lärosalen under uppsikt av någon omtyckt lärare eller lärarinna, som då efter slutad läxläsning föredrager några särskilt spännande sidor ur ett större, bra verk, vilket de på detta sätt få smak på och vilket sedan går i lån i tur och ordning.

Tal. förordade vidare att ungdomen sammanslöte sig i små läsecirklar, som turade om med sina studiestunder i de olika hemmen, en anordning som tal. sett ge utmärkta resultat — en ungdom som fått smak för att lyfta sitt sinne med en god bok driver inte som vildar omkring på vägarne nattetid för att göra ofog. För anordnandet av dylika små läsesällskap kunde folkskolans lärarepersonal göra en god insats.

Men man borde komma ihåg, att ungdomen skulle få läsa fördomsfritt och lära sig se en sak från olika sidor. Att bara föra dem in i partiets åskådning vore som att lasta ett skepp endast på ena sidan — det förde lätt till haveri.

Till den rätta konsten att läsa hörde vidare att läsa med lärjungesinne och inte tro sig vara fullt på det klara med allting i förväg, att läsa grundligt och uthålligt på något begränsat område, så att man får ett visst gebit, som man verkligen behärskar, och så först och sist att läsa endast vad som är gott och rent. Allt annat borde man gå förbi.

Det utförliga och med schwung framförda föredraget belönades med livliga applåder.

Härefter egnades

en hyllning

åt den förra året avgångne folkskoleinspektören O. Törneblad, till vilken ordf. å mötets vägnar riktade ett varmt tack för hans långvariga, intresserade arbete till folkskolans lyftande, ett tack, som mötet underströk med ett 4-faldigt hurra. Herr Törneblad tackade för den honom ägnade hyllningen och konstaterade, att hans 32-åriga samarbete med folkskollärarekåren varit övervägande behagligt.

Härefter behandlades en av mötets huvudfrågor, nämligen:

Vilka krav ställa de nuvarande tidsförhållandena på kristendomsundervisningen i folkskolan?

inledd av folkskolläraren J. V. Palmqvist, Råmen.

Tal. framhöll, att den föreliggande frågan blivit alltmer aktuell, och det hade varit bättre, om den i tid uppmärksammats mer än som skett. Nu hade man å ena sidan en religiös trångbröstighet med en bokstavstråldom, påminnande om den rabbinska och å den andra den rena förnekelsen. Den dogmatiska undervisningen hade väckt kravet på religionsundervisningens totala avskaffande från skolschemat. Detta menade tal. dock vara en orröjlighet, enär det religiösa behovet vore ett faktum och en fristående moralära ej hade den nödiga kraften. Men läroplanen måste ändras och en annan lärobok anskaffas, vilken lämnade en enkel och historisk framställning, så att barnen kunde följa utvecklingen av de religiösa erfarenheter, som tagit sig uttryck i dogmerna. En sådan undervisning kunde medhinnas, även om tiden reducerades så som i resolutionsförslaget ifrågasatts. En stor del av de bibliska berättelserna kunde nämligen utan skada gallras ut och likaså åtskilligt av den dogmatiska framställningen. Något sådant t. ex. som att analysera nådens ordning i människohjärtat vore ju rent pietetslöst och även orätt, enär det väckte oro och bekymmer hos dem, som ej igenkänna denna ordning i sin egen utveckling. En konfessionslös kristendomsundervisning kunde tal. ej vara med om — det bleve ett mixtum compositum utan verkligt religiöst värde. Men däremot skulle man tillgodogöra sig vetenskapens säkra resultat, det som verkligen visat sig bestå i kritikens skärself.

Situationen vore allvarlig. Seminarierna äro hermetiskt tillslutna mot all modärn utveckling, och när deras elever komma ut och se skillnaden, som råder mellan den undervisning, de fått och den vetenskapliga ståndpunkten, födes med nödvändighet den tvivlets ande, som man nu så högljutt klagar över.

Inledaren framlade följande

Resolutionsförslag:

Kristendomsundervisningens mål bör vara att vägleda barnens religiösa behov och utdانا kristliga karaktärer.

Läroinnehållet bör upptaga den kristna tros- och sedelärans huvudsanningar, sedda mot sin historiska bakgrund.

Framställningen skall vara enkel och konkret samt, så långt möjligt, hänvända sig till de anknytningspunkter, som förefinnas i barnets egen tanke- och föreställningsvärld. Den bör vara objektiv i den mening, att den erkänner de olika religionssamfundens historiska berättigande och lämnar en objektiv framställning av deras speciella trosläror samt tillgodogör sig de objektivt säkra resultat, vartill den religionsvetenskapliga forskningen hunnit. Den bör vara subjektiv i den mening, att den uppbares av en på erfarenhet grundad övertygelse om Kristustrons sanning samt däri, att den till sin form anknyter sig till våra folkpsykologiska särdrag.

Den egentliga undervisningstiden bör ej upptaga större plats på skolschemat än den, som är anslagen för vart och ett av de övriga läsåmnena. Härtill komma tjugo minuter för varje dag, avsedda för gemensam morgonandakt.

Härpå följde en längre diskussion, inledd av

domprosten *Jakobsson*, som uttalade sin glädje över den framställning, inledaren lämnat och ville särskilt understryka satsen om att religionen och moralen aldrig borde skiljas från varandra. Tal. hade under sina utländska resor sett, vart dylikt leder. De franska fängelserna voro överfulla, och detta tillskrives av kännare den omständigheten, att religionsundervisningen utesluts ur skolplanen. Religionen kunde för övrigt aldrig tagas bort — den vore själva medelpunkten i människosjälen, och erfarenheten visade, att den växer över hela mänskligheten som gräsmattan över marken.

Vad frågan för övrigt anginge, vore tal. ej så bunden av den evangeliskt-lutherska framställningen, att han icke kunde vara med på en ändring. Han hyllade tvärtom läran om en utveckling, men, väl att märka, icke en sådan utvecklingslära, som den Darwin och Hæckel framställt. Apropos Hæckel, som en del obetänksamma människor applåderade vid jubileumsfästen i

Upsala, hade tal. under en utländsk resa av en tysk professor hört det om dömet, att han (Hæckel) vore antingen en bedragare eller en galning. Inte kan en lära, som förskaffar sin föreställare ett dylikt vitsord, kallas för ett vetenskapens resultat.

F. d. riksdagsmannen, folkskolläraren *G. M. Sandin* i Grums, utgick också från att religionen icke kunde tas bort utan alltid komme att bestå, men just därför behövde man inte av skuggräddsla hålla fast vid den nuvarande föräldrade undervisningen, utan med gott mod gå till den reformering, som tidsförhållandena kräva. Tal. hade under en lång lärareverksamhet samlat åtskillig erfarenhet om skolorna i Värmland — de vore bland de sämsta i landet — och ville som illustration föredraga en läsordning från en av dessa. Måndag: första timmen katekes — sista timmen bibliska; tisdag: första timmen bibliska — sista timmen katekes, och på detta sätt katekes och bibliska, bibliska och katekes hela veckan igenom. Som uppfostrare bleve man tröstlös inför ett sådant skolschema. Men så länge folkskolan skall vara en förberedelse inte för livet, utan för kyrkan, bleve det nog inte annat. Men säkert vore, att vår tid kräver något annat, än att katekesen skall vara grundläggande för snart sagt hela undervisningen. Skutan har nu så länge varit lastad åt höger, att den behöver rättas något (här utbröt en demonstrativ applåd). Det är inte fråga om att stjälpna den över åt vänster, bara att bringa den på rätt köl. Det gäller att rädda kristendomen, så att den blir bestående. (Starka applåder.)

Överlärare *J. A. Jarlén* från Göteborg ryckte nu katekesen till undsättning. Han hade inte alls funnit, att den verkade avskräckande på barnen. Tvärtom. I Göteborg hade man föranstaltat om en undersökning, och av 852 barn hade bara 15 förklarat, att den var svår och 1 (säger och skriver *en*), att den var tråkig, medan 609 tyckt, att den var lättare än bibliskan. Och av en mera privat enquete, som tal. själv gjort, framgick, att den var lätt och rolig.

Det hade talats om vetenskapliga resultat på hithörande område. Men vilka voro dessa? Tal. kände inga. Och att ge religionshistoria i st. f. religion vore att ge stenar i st. f. bröd.

Föreslog vissa ändringar i resolutionen, bl. a. att punkten om inskränkning av timtalet för kristendomsundervisningen skulle utgå.

Biskop *Eklund* ansåg inte katekesen tillfredsställande från pedagogisk synpunkt, men det vore dock en djup, ja, en härlig bok. Och lärarne måste öva sig i mycket tålmod, innan de fingo någon bättre. Mot hr Jarlén betonade tal., att det verkligen finns positiva resultat inom den religiösa forskningen, vilka man måste ta hänsyn till. Men på vissa punkter står det ännu och jäser. Och man kunde inte få något saftigt ur den nya grunden, förrän denna kris är överstånden och det blir mera consensus inom församlingen. Därför måste lärarne ha tålmod och under tiden göra sitt bästa med den nuvarande katekesen.

Lärare *K. J. Lindgren*, Karlstad, ville medge, att formerna för kristendomsundervisningen kunde få ändras, men innehållet måste bli detsamma

som nu. Ingen konfessionslös och subjektiv kristendom, lik den, som nu predikas på sina håll inom kyrkan, där man tycks få lära, hur man vill! Då vore det bättre att helt avskaffa kristendomsämnet från skolschemat.

Lektor *Enar Sahlén*, Stockholm, fann katekesen i det hela ganska bra. Den är rolig, ty med den kan man lära sig någonting riktigt, och man kan till den anknyta en hel del varma stämningar. Vad den duger till, det visa förhållandena i de schartauanska landsändarna — där äro kyrkorna fulla, och folket kan något. Här i mellersta Sverige stå kyrkorna tomma, och det finns ingenting fast i folkets religiösa begrepp.

Hr *Palmquist* replikerade ett par föregående talare, som framhållit, att de gamla formerna gävo så mycket: Ja, för sin tid, men det nya livet kräver nya former.

Lärare *Oscar Dahl*, Karlstad, visste nog, att barn kunna lära sig katekesen, en del t. o. m. ganska lätt — nota bene så länge det bara är fråga om mekanisk minneskunskap. Men gäller det att någon smula tränga ned till innehållet, blir det något helt annat. Och det skall ju vara innehållet det gäller.

Vore glad att höra, att man kunde vänta på en utveckling även på detta område, så att man kunde hoppas att inte alltid behöva sitta fast i 1500- och 1600-talens former. Först då kunde det bli liv i kristendomen, ty bokstaven dödar, men anden gör levande. Och det vore en kolossal skillnad mellan Kristi enkla lära och svenska kyrkans dogmatik. (Bravo.)

Lärare *Axel Johansson*, Ed, ansåg frågan om Hæckel inte alls höra till ämnet och ville därför inte ingå på den, men protesterade emot ovanan att karaktärisera alla reformkrävare på detta område som religionsförnekare. Den, som vill reformera, vill ju inte ha bort utan genom förbättring bevara. Men en reformation på denna punkt måste träffa inte bara de pedagogiska formerna utan även innehållet. Här står folkskolan f. n. långt tillbaka för de allmänna läroverken. Men får man då kritisera bibeln? Ja, vad gör man annat, när man lär barnen, att jorden går kring solen och inte tvärtom, som bibeln säger. Och erkännes kritikrätten i fråga om rent naturvetenskapliga saker, hur är det då möjligt att förneka den på övriga områden? Men i fråga om religionen får man inte lära barnen att tänka, ty då kallas man fritänkare. För resten har även tvivlet sitt berättigande, och det hämnar sig att slå ner detta.

Hr *Jarlén* modifierade sitt yttrande om vetenskapens resultat, men höll på, att dessa dock ofta vore skäligen ovissa samt trodde gent emot hr Dahl, att även det mekaniskt inlärdas är av värde — man kan förstå det sedan.

Folkskoleinspektör *Bror Larson*: Frågan gäller, om vi skola ha kvar katekesplugg i skolan eller om kristendomsämnet skall bli en uppfostringsfaktor. Det är mot bakgrunden av den frågan man bör bedöma sådana företeelser, som den här av några talare prisade schartauanismen. Och skillnaden mellan det ena och det andra består inte bara i några pedagogiskt-metodiska divergenser — det är i grunden två skilda kristendomstyper: den passivt-negativa och den moraliskt-positiva. Den förra varnar för livet och världen:

de äro onda, var på din vakt, onda andemakter omge oss överallt. Och av Jesu lära tar man vad som passar ihop till ett väl avvägt juridiskt system, och detta bjuder man barnen. Den moraliskt positiva kristendomstypen visar framför allt på det moraliska i kristendomen och anser inte den religion mycket värd som inte visar sig i livet. Kan det vara tvivel om, vilken av dessa båda kristendomsformer, som bör föredragas, om kristendomsämnet skall vara en uppfostringsfaktor.

För övrigt borde personlighetsprincipen behärska undervisningen. Låt barnen få personlighetsintryck: från religionshistorien, även den utomkristna — Budda, Muhammed, Sokrates och Israels profeter kunna ge mycket — men framför allt av Jesu liv, sådant det möter i evangelierna, vidare från kyrkans historia och från de stora männen och tänkarne i vår tid. Och först och sist, låt barnen få ett personlighetsintryck av läraren, som bör kunna säga: jag tror, därför talar jag.

Tal. yrkade avslag på resolutionsförslaget.

P. J. Nordqvist, Ransäter: Tyngdpunkten ligger i att hålla sig till Skriften.

Lärare *Hedrén*, Hagfors, kritiserade resolutionsförslaget och bemötte talet om katekesplugg — sådant förekomme väl knappast numera.

Hr *G. M. Sandin* trodde knapp, att hr Jarlén kunde bedöma vad som lämpar sig för de värmländska skolorna: dessa vore nämligen helt andra än A-skolorna i Göteborg. Och det vore särskilt viktigt för den värmländska lärarekåren att få kristendomsundervisningen likställd med övriga ämnen — då kanske prästerskapet mer allmänt vill hjälpa oss att få bättre skolor.

Tal. frågade katekesens försvarare, om de ville gå till ett snällt, älskligt barn, som ligger sjukt i t. ex. tuberkulos, och säga: "Kära barn, du ligger här för syndens skull, du." Så lär nämligen katekesen.

Lärare *Em. Björling*, Örebro: Katekesen och hela dogmkristendomen måste bort. Nu finns strängt taget religionsfrihet endast för de statskyrkliga. Men vi, som undervisa folkets barn, måste ta hänsyn till de strömningar, som göra sig gällande inom folket. Vi betacka oss därför för schartauanismen. Och vad vetenskapen angår, så är det nog lätt att förgöra den på ett sådant här möte, men det är märkvärdigt vad den ändå står sig bra ute i världen och vad den går framåt, det kyrkliga motståndet till trots.

Resolutionsförslaget är en kompromiss, som inte tillfredsställer någondera sidan, därför avslag.

Sedan hr *Palmqvist* till sist haft ordet för en replik, var diskussionen slut, och mötet beslöt i enlighet med inspektör Larsons yrkande att avslå resolutionsförslaget och låta diskussionen utgöra svar på frågan.

Efter en kort middagsrast samlades åter mötesdeltagarna för att diskutera den avbrutna frågan om

“Psalmsången i skolan

med särskild hänsyn till församlingssången“, vilken fråga dagen förut inleddes av direktör C. W. Rendahl. Sedan hr R. inför en fåtalig publik rekapitulerat huvudpunkterna i sitt inledningsanförande öppnades diskussionen av

hr *Nils Helger*, Gåsborn, som betonade, att inledaren sett frågan ur kyrkans synpunkt, men att lärarne vore skyldiga att se den ur barnens och skolans. Tal. ansåg, att i det framlagda resolutionsförslaget ingen enda punkt borde antagas som skolmötets uttalande och föreslog, att intet uttalande borde göras av mötet.

Biskop *Eklund* anslöt sig till inledarens uttalande om behovet av en enhetlig plan för övandet av psalmsången i skolan och omnämnde, att vid ett möte i Sunne förlidet är överenskommit att tillsätta en kommitté, bestående av två representanter för stiftets prästerskap och två för organisterna, vilken kommitté skulle utarbeta förslag till en gemensam ordning för stiftet. Tal. framhöll önskvärdheten av en på dylikt sätt frivilligt fastställd plan för stiftet. Mot hr Helger invände biskopen, att man icke finge abstrahera så, att man i det avseende, varom här vore fråga, toge skolan som någonting självständigt.

Hr *Hjalmar Lilja*, Slottsbron, framhöll med skärpa, att man nu äntligen kommit till insikt om, att skolan ej är något annex till kyrkan. Frågan är här: vem skall man mest taga hänsyn till, barnen eller församlingssången? Är det till barnen, så låt dem få behålla sin söndagsfrihet, låt dem så mycket som möjligt få behålla sin ljusaste period orörd. Låt oss hellre än att föra dem till kyrkan för att sjunga psalmer taga dem med ut till livande, stärkande och roande lekar o. d. Vi må ej utöva tvång på barnen. Föräldrarna böra ju ha bestämmanderätten, och tal. var övertygad om, att ett påbud, att barnen skulle sjunga psalmer i kyrkorna, skulle mottagas med kyla av föräldrarna. Tal. yrkade på, att sista avdelningen av den föreslagna resolutionen borde helt och hållet utgå.

Dir. *Rendahl* upplyste med anledning av biskop Eklunds anförande, att organistföreningen vid sitt i dagarna hållna sammanträde utsett två ledamöter i den omnämnda kommittén.

Hr *Helger* betonade, att han var mycket inträdd av kyrkosången. Men sången i skolan får ej vara inriktad så, att dess huvudändamål blir att gagna kyrkosången. Resonnerar man så, begår man samma misstag som när man förr ansåg hela folkskolan endast vara en förberedelse till nattvardsskolan. Tal. ingick därefter på en närmare kritik av den föreslagna resolutionen. Dess första punkt, att psalmsången i skolan bör övas efter en bestämd plan, upptagande ett visst antal olika melodier för varje klass, kan ju mycket väl tillämpas, där man har skolformen litt. A. Men ute på landet,

där man t. ex. har att undervisa fyra klasser tillsammans går det inte. Beträffande den punkt i resolutionsförslaget, som framhöll, att den koralbok, som användes i församlingens kyrka, även må tjäna som rättesnöre för psalmsången i skolan, visade tal. med exempel, hur svårt det för läraren kan vara att i detta avseende rätta sig efter den tjänstgörande klockaren. Tal. trodde det nog vara lämpligast, om läraren i detta avseende finge följa, vad han ansåge bäst. Kan enighet uppnås mellan prästerskapet och klockarne, så är det bra, men denna blir då uppnådd på en konstlad väg. Resolutionsförslagets yrkande på att, där ingen kyrkokör finnes, barnen i kyrkan skulle placeras så, att de mera röstbegåvade under organistens och kantorns omedelbara ledning skulle deltaga i församlingssången, ville talaren ej vara med om. Den unisona församlingssången är det bästa, och att placera barnen som en särskild kör, skulle lätt ha till följd, att den övriga församlingen ej skulle sjunga med, utan anse att denna kör sjönge även för dem. Vid vissa högtidliga tillfällen vore ju en särskild kör på sin plats, men i allmänhet ansåg tal. en sådan olämplig. Yrkade avslag på resolutionsförslaget.

Hr *Martin Ander*, Nor, omtalade, att han praktiserat med att ett par gånger om året taga barnen med sig till kyrkan för att öva psalmsång, och han konstaterade, att barnen med nöje gått till dessa övningar. Han framhöll, att lärarne böra göra något för att höja kyrkosången, och vem skulle lära församlingen att sjunga, om ej läraren?

Översångsläraren *Lindh*, Karlstad, opponerade sig mot att psalmsången i skolan skulle ligga på sidan om folkskolans egentliga verksamhet, och jämställde i detta avseende psalmsången med kristendomsundervisningen. Katekesundervisningen i skolan bör sammanträngas, men något bör sättas i stället, och ersättningen ha vi i våra härliga psalmer. Tal. ansåg att frågan i mötets program kanske icke blivit fullt lyckligt formulerad, men detta berodde på, att den i denna form blivit hänskjuten till mötet från organistföreningen. Tal. framhöll sängundervisningens betydelse och beklagade, att detta ämne ej tillmättes tillbörlig vikt samt förordade införandet av resande sänginspektörer eller sänginstruktörer för folkskolorna. Psalmsången i skolorna är påbjuden, men om denna del av undervisningen skall ge något resultat, måste en plan för densamma finnas. Den punkten i resolutionen borde åtminstone bibehållas. Den tid, som behöves för övning av psalmsång, borde man taga, där den finnes: vid morgon- och aftonbönerna, vid bibelläsningen och vid kristendomsundervisningen; detta bleve till gagn både för kristendomsämnet och sången. I fråga om valet av vad som borde övas framhöll tal., att en stor del av våra religiösa sånger vore "andligen fattiga" och borde läggas åt sidan. I stället borde man taga våra härliga psalmer, som ha att uppvisa så stor skönhet i text, melodi och harmonisk dräkt. Den, som förhåller barnen psalmerna, berövar dem något av värde. I fråga om planen för övningen i psalmsång hänvisade tal. mötesdeltagarna att taga del av den plan, som finnes anslagen i salarna i det skolhus, där mötet hölls, samt framhöll att normalplanen hänvisade till en del psalmer, som visserligen kunde vara lämpliga att läsa, men som vore omöjliga att sjunga.

Hr *G. Moberg*, Kil, ansåg, att resolutionsförslagets första punkt borde antagas. Den sista punkten däremot vore olämplig och borde utgå. Dess bestämmelse att "barnen böra beredas tillfälle att under uppsikt av rederbörande lärare klassvis deltaga i den allmänna gudstjänsten" o. s. v. ansåg tal. innebära ett tvång, och allt tvång, när det gäller de kyrkliga sakerna, är av ondo.

Hr *P. J. Nordqvist*, Munkerud, Ransäter, framhöll sångens stora betydelse i kyrkor, kapell och missionshus, men undrade, stödd på aposteln Paulus, varför inte i kyrkorna andra andliga sånger än psalmer kunde förekomma. Tiden för sången i skolan ansåg han vara för knapp: i hans skola 17 timmar pr läsår. Var för sin del med på första punkten av resolutionen, men ej på rästen.

Dir. *Rendahl* ville framhålla, att han varken i sitt föredrag eller i resolutionsförslaget givit anledning till talet om tvång. Det står i resolutionsförslaget att barnen böra "beredas tillfälle" att deltaga i den allmänna gudstjänsten. Det hade varit talarens mening, att detta deltagande skulle vara alldeles frivilligt för både barnen och lärarne. Tal. trodde, att det ännu i Sverige finnes många lärare, som hyste så pass stort intresse för religionen och kyrkan, att de ville komma till gudstjänsten och ha barnen med sig. Men han visste, att det finnes lärare, som voro fientliga till religionen och som kanske hellre än psalmer i skolan skulle vilja öva "Hatets sånger". Till dessa hade han inte vädjat.

Hr *Helger* underströk, att detta möte inte vore ett kyrkomöte utan ett skolmöte. Tal. instämde med hr Lindh i fråga om önskvärdheten av sånginstruktörer. Mot hr Rendahl framhöll tal., att såväl han själv som flere andra mötesdeltagare av inledningsanförandet och resolutionsförslaget fått den uppfattningen, att det vore meningen, att det skulle åläggas lärarne att taga barnen med sig till kyrkan. Och hr Rendahl hade sagt, att han hoppades, att det skulle finnas så mycket intresse för religionen hos lärarne, att de skulle göra det. Alltså, de lärare, som av en eller annan anledning ej kunde komma och de föräldrar, som av en eller annan anledning ej kunde skicka sina barn till kyrkan, de dömas såsom saknande intresse för religionen. Är ej detta tvång? De ord, som hr Rendahl yttrat om lärare, som ville lära barnen sjunga "Hatets sånger", vore ingenting annat än en hatets och ofördragsamhetens fula och oharmoniska sång. (Bravo, applåder.)

Efter votering beslöt mötet med 13 röster mot 8, som avgavs för antagande av resolutionsförslagets första del, att förkasta detta förslag i sin helhet.

Uppvisningar.

På eftermiddagen gavs i folkskolans gymnastikhus en vacker uppvisning i gymnastik med folkskolebarn under ledning av folkskolläraren Ernst Strandman samt en mycket tilltalande lekuppvisning under fröken Thyra Fredings skickliga ledning. Därefter demonstrerade fröken Nancy Envall skolköket för mötesdeltagarna, som med intresse följde de flinka och nätta små elevernas matlagningsbestyr.

Barnkonsert.

Kl. 7 gavs konsert i domkyrkan av en barnkör under över-sångläraren Lindhs anförande. Kören bestod av ett 60-tal gossar och flickor ur folkskolans tredje och fjärde klasser, som sjöngo en hel lång rad av vackra, både muntra och allvarliga sånger, de flesta enstämmiga, men även några i trestämmig sättnig. Sången ackompanjerades på ett förträffligt sätt av Giovanni Maestris orkester. Visserligen kunde man önskat, att kören skulle varit något starkare gent emot orkestern, men under sommarlovet hade en större kör ej kunnat hopbringas. Barnen sjöngo enelertid sina sånger med mycket berömvärd precision och med en friskhet och hurtighet, som gjorde en gott att höra. Även med de ganska svåra trestämmiga sångerna, Vallarelåt av Widéen och Jäntorna våra, komponerad av hr Lindh till Oscar Stjernes dikt, redde sig den unga sångarskaran förträffligt, och såväl barnen som deras ledare kunde vara belåtna med sin afton. Den talrika publiken visade sig också sentera deras prestationer, och kraftiga applåder ljödo efter nästan varje nummer.

Orkestern utfyllde programmet med några väl spelade nummer, bland vilka särskilt Massenets "Angelus" med dess effektfulla, förtonande klockringning tycktes gripa åhörarna.

Festen.

Efter konserten samlades mötesdeltagarna jämte åtskilliga personer från staden, inalles omkring 350 herrar och damer, till gemensam supé å Stadshotellet. Supén serverades dels i stora fästsalen och dels ute på den rymliga övre terrassen. Sedan man

efter kaffet samlats kring — de alkoholfria — bålarna, hälsade stadsfullmäktiges ordförande, rektor Dahlman, de främmande mötesdeltagarna välkomna och utbrakte för dem ett fyrfaldigt leve.

Landshövding Dyrssen utbrakte därefter skålen för fosterlandet. Med hänsyftning på attentatet i Stockholm framhöll han den allvarliga tid, vi leva i, och att vi säkerligen ha svåra tider att genomgå, innan vi lyckas kämpa oss fram till bättre förhållanden. Men vi skola ej förtvivla. *Fluctuat nec mergitur*; det kan gå upp och ned, men det skall aldrig gå till botten. Vi ha sett värre tider, men rätt oss. Nu skola vi spänna var närv för att arbeta oss framåt och uppåt. Skålen för fosterlandet besvarades med kraftiga hurrarop och "Du gamla, du fria".

Mötets ordförande, hr Gelin, talade därefter för föredragshållarna och utställare vid mötet, och deras tack framfördes av lektor Sahlin, som särskilt talade för sången och framhöll lärarnes plikt att göra denna till en levande makt i vårt folkliv och hemliv. Tal. tackade dem, som ledde sången vid mötet och sjungit för dess deltagare samt utbrakte ett leve för sången i svenska hjärtan.

Mötesbestyrelsens ordförande, hr Lindh, framförde mötets tack till Karlstads samhälle för det mottagande, som här beretts mötet. Han utbrakte ett leve för Karlstads stad, och därefter sjöngs "Ack Värmland du sköna".

Hr A. G. Lingren talade därefter för de till ett 20-tal uppgående mötesdeltagarne från främmande stift. Domprosten Jakobsson utbrakte ett leve för den svenska folkskolan, följt av hurrarop och applåder, och till sist framförde G. M. Sandin de främmande deltagarnes tack för visad gästvänlighet och utbrakte ett leve för Karlstads stads representant, rektor Dahlman.

Utställning av slöjd m. m.

Vid mötet voro i några av skolans salar vackra och omfattande utställningar av elevarbeten i slöjd anordnade. Snickerier, smiden, sömnader, stickningar m. m., allt samvetsgrant och ordentligt utfört, vittnade om, att slöjdundervisningen bedrivs med kraft och skicklighet i Karlstads folkskolor både bland gossar och flickor. I salar på andra och tredje våningen voro intressanta utställningar anordnade av skolmöbler, undervisningsmaterieell, upplysnings- och ungdomslitteratur. Fröken Moberg från Jönköping

demonstrerade själv en av henne uppfunnen apparat för småbarns-
undervisningen i räkning, vilken syntes mycket praktisk och vann
stort erkännande.

Under dagens lopp hade anlönt följande

telegram:

Deltagarne i Lunds stifts 34:e folkskollärarymöte i Helsingborg tacka
för uppmärksamheten och sända kamraterna sin broderliga hälsning med
önskan om framgångsrikt gemensamt arbete.

Å mötets vägnar
Nils Krook, ordförande.

Jag tackar hjärtligt för hälsningen och uttalar tillika mina varma väl-
önskningar för mötets strävanden.

Lindström.

TREDJE MÖTESDAGEN

inleddes med morgonbön av pastoratsadjunkten Cl. Jacobsson, var-
efter fröken Nancy Envall höll föredrag om

Huslig ekonomi,

speciellt skötseln av skolkök.

I detta inlades bl. a. en allvarlig gensaga mot den vid en
del skolkök praktiserade metoden att genom snålt inknappande
på nödvändiga ingredienser onaturligt pressa ned priset för de
olika rätterna — och detta uteslutande i syfte att inför vederbö-
rande kunna briljera med en billig köksdrift. Metoden i fråga
vore förkastlig, ty det gällde även i skolköken att laga mat —
så att säga — för livet. Vad gagnade det att pressa ned
priset så, att till samma belopp tillräckligt närande föda seder-
mera icke kunde i hemmen åstadkommas? — genom dylikt till-
vägagående rubbades endast förtroendet till skolköket.

I detta sammanhang uttalades önskvärldheten av, att skolkö-
kets grundläggande arbete måtte i mellanskolan fortsättas, såsom
doktor Fridtjuv Berg i sitt föredrag föregående dag förordat. I

motsatt fall vore det fara värt, att den unga flickan, när hon lämnade folkskolan, slungade matlagningstanken och glömde bort, vad hon lärt i skolköket.

För övrigt finge man icke vänta alltför mycket av den rent mekaniska utbildningen i skolköket. Sin stora, ja, sin största betydelse ägde i alla fall arbetet där därutinnan, att det vore ett arbete för hemmet. Hemmet vore det centrala här i världen och med kvinnans rationella fostran för detta sammanhängande intimt lösandet av flera sociala spörsmål, exempelvis tuberkulos-, bostads-, emigrations- med flera frågor. Låt mannen — manade talarinnan — när han kommer trött och hungrig från sitt arbete, stiga in i ett välvårdat hem, med soppan aptitligt rykande på bordet, med en enkelt men rent klädd hustru, med rentvättade, väluppfostrade barn i stället för, som nu ofta är fallet, i ett hem, där villervalla råder, där hustrun går omkring okammad och halvklädd, där smutsiga barn väsnas och gnälla, och där maten ligger framslängd på bordet, kanhända i samma papper som den köptes i charkuteriet. En sådan ny sakernas ordning skulle i sin mån verksamt främja danandet av ett släkte, långt bättre, ädlare, kraftigare och lyckligare än det nuvarande.

Den intressanta framställningen senterades livligt av åhörarna och belönades med smattrande applåder.

Redogörelse för de viktigaste grupperna inom teckningsundervisningen i allmänhet

var ämnet för det föredrag, som därefter i skolans ritsal hölls av direktör *K. Hugo Segerborg*. Teckningar, utförda av elever till föredragshållaren, voro till stort antal exponerade å ritsalens väggar för att under föredraget tjäna som åskådningsmaterieil. Det alltigenom fackliga, instruktiva och synnerligen intressanta föredraget lämpar sig näppeligen för återgivning i starkt sammandrag. Inledningsvis fastslog talaren, att teckningsämnet kunde betraktas som ett internationellt språk, begripligt för alla människor på alla bildningsgrader och i alla land. Hos alla människor förefunnes förutsättningarna för att förstå och tillämpa teckningens språk, lika visst som de funnes för skrivning. Ingen funnes väl numera, som tvivlade på, att alla kunde lära sig skriva — nåväl, även rörande

teckning hade vi endast att göra med en praktisk undervisningsfråga. Någon viss metod ville talaren icke förorda, ty någon universalmetod funnes strängt taget icke. På varje stolpe utefter vägarna skulle han blott vilja ha anslaget: *Se och teckna!* Ögat, hjärnan och handen skulle samarbeta. Detta vore tillämpningen av grundtanken i en stor filosofvs bevingade ord: "man ser blott, vad man vet".

Det vore nu på tiden, att i det allmänna medvetandet inginge nödvändigheten av att var och en lärde sig teckna. Det vore ej nog att uttrycka sig genom ord, då detta kunde ske även genom bild.

Efter denna inledning redogjordes åskådligt, genom hänvisning till de exponerade teckningarna, och på samma gång i hög grad intresseväckande för de fem hufvudgrupper, som borde tillämpas inom teckningsundervisningen för uppnående af tillfredsställande resultat. Dessa hufvudgrupper angåvos vara: 1) teckning ur minnet, 2) konturteckning av föremål, 3) krokiteckning i form av geometrisk avbildning, 4) perspektivisk teckning och skuggning, 5) friarmsteckning eller teckning på svarla tavlan.

För allt detta redogjordes som sagt fängslande och påtagligt. Vice ordföranden, som vid detta tillfälle handhade ordförandeklubban, tackade hjärtligt å mötets vägnar och uttryckte en förhoppning om, att föredragshållaren ville i sin nya, under tryckning varande bok giva några råd och anvisningar angående bästa sättet för bedrivande av teckning under de s. k. "tysta övningarna i folkskolan". (Applåder).

* * *

Innan de egentliga mötesförhandlingarna efter frukostrasten togo sin början, frambar ordföranden å mötets vägnar

en välkomsthälsning

till den nya folkskoleinspektören, pastor O. A. Gunnelius, som härför uttryckte sin tacksamhet, uttalande en förhoppning därom att tillsammans med lärarna kunna föra skolan framåt i god riktning.

För bevistande av s. k.

sommarkurser

beslöts att ingå till årets landsting med begäran om förnyat anslag. Att omhändertaga denna angelägenhet utsågos folkskoleinspektörerna J. Renvall, Arvika, O. A. Gunnelius, Seffle, folkskol-läraren O. Hellgren, Filipstad och fröken Svensson, Arvika.

* * *

Följde så föredrag av folkskoleinspektör Bror Larson över ämnet:

Några viktigare småkolekrav.

Tal. sade sig icke tycka om benämningen småskola — av tvänne skäl. Namnet kunde nämligen fresta oss att anse folkskolan vara förmer, och att tro, att det var mindre krav på dem, som arbetade i småskolans tjänst. För egen del ville han ej veta av någon skillnad alls emellan de båda skolorna.

När han nu talade om *småskolekrav*, så menade han både de krav, man kan ställa på dessa skolor, och de krav, som dessa ha rätt att ställa på samhället.

Av folkskolestadgan framgår, att småskolan skall vara en förberedande skola och således meddela ett visst kunskapsmått i bestämda läroämnen. Undervisningen anges böra vara enkel, lättfattlig, åskådlig och lämpad efter barnets natur — men är nog inte alltid så i praktiken.

Det var en olycka, att folkskolan vid sin tillkomst fick de allmänna läroverken som förebild, ty därigenom ärvdes även lusten att bibringa en systematisk, vetenskaplig elementarkunskap åt de små.

Det var inga nya metoder i undervisningen han ville införa, blott påpeka några allmänna krav.

Vi människor födas med vissa själsliga anlag, lämpade för att mottaga, bearbeta och ge uttryck. Genom en växelverkan mellan dessa nedärvda *anlag* och de *intryck*, som erhållas från den uppväxandes omgivning kommer en utveckling till stånd. Att leda densamma är uppfostran. Kalla vi de medfödda anlagen för *härstamningsegenskaper*, så kunna de på grundvalen av dessa uppkomna och således förvärvade egenskaperna nämnas *anpassnings-*

egenskaper. Uppfostrans uppgift är just att hjälpa den uppväxande till att sålunda anpassa sig — likväl i högre mening betraktat, icke som ren darwinism.

Inverkan och återverkan, intryck och uttryck höra tillsammans. Biologin, anatomin, fysiologin och psykologin lämna ju talrika bevis härför. Det råder i själen en växelverkan mellan tvänne varandra ömsesidigt fullkomnande processer: den ena är passiv, åskådande, iakttagande, "upptagande"; den andra aktiv, formande, gestaltande, inriktande, "återgivande". Detta bekräftas även av kunskapsteorin.

Tal. inlät sig så på en närmare psykologisk undersökning av detta växelförhållande — hurusom en åskådning (d. v. s. själens uppfattade intryck av något utom densamma) just i egenskap av en själens egendom övergår att bli en sak- och i somliga fall en ordföreställning, kanske t. o. m. framkallar själva det ursprungliga sakintrycket genom ett uttryck av ord. Denna sakföreställning genomföres klart och fullt genom att — iaktfaga eller med andra ord genom att avsiktligt rikta sin uppmärksamhet på det, som man åskådade. Åskådningen blir sålunda en planmässig, ändamålsenlig iakttagelse.

Kunskapstillägnelse blir därför beroende av inträse och uppmärksamhet. Är verksamheten riktad på hestämnda, men ögonblickligt förhandenvarande enstaka företeelser, talar om man uppmärksamhet, är den en bestämt inriktad, långvarigare strävan, kallar man den för inträse. Redan tidigt visa sig dessa processer hos barnet, såsom i nyfikenheten och i förmåga att genom ett slags självundervisning i lek vidare utbilda sin iakttagelsegäva. Detta med leken är helt naturligt, ty den är de medfödda anlagens iakttagande, och på samma gång återgivande, verksamhet. Härminingen spelar ju härvid en viktig roll.

Av denna psykologiska sanning följer en viktig pedagogisk fordran. Det är nämligen ej nog, att undervisningen är åskådlig. Åskådligheten har betonats av många pedagoger sedan långt tillbaka. Pestalozzi var visst icke den förste, men det är hans förtjänst att ha påpekat, att åskådningsförmågan inte endast är passiv, utan också äger en aktiv sida. Det är just en sådan uppfostran, undervisning, pedagogik, som tar sikte på detta aktiva i själarbetet, vilken vi behöva. Den passivt-upptagande undervisningen måste ersättas av en iakttagande-återgivande; skolan, där lärjungan blott *lä*r sig något, måste ersättas med den skolan, där han

är *verksamt deltagande*. Säkerligen finnes det ännu i dag mången, som i den passiva läroskolan aldrig kunde göra sig gällande, men som senare i livet visade sig kunna uträtta mycket och som därför kanske med motvilja tänker tillbaka på den undervisning, vilken icke hade någon hjälp att lämna åt hans anlag och böjelser. Slutligen måste man betänka, att en undervisning och uppfostran, där lärjungen icke är verksamt deltagande, betyder detsamma som försummelse av alla de anlag, vilka ligga till grund för självverksamhet, energi och personlig begåvning. Dessutom hämmas den kroppsliga utvecklingen, så att hälsan mer eller mindre tar skada.

En barnkär författare — Loewenberg — skrev en gång om hemmet och skolan som de båda väktarne av barndomens svunna paradiset. Den ene var mild och god och frigivande och visade hän mot livets träd; den andre var allvarsam, sträng och arbetskrävande och pekade bort mot kunskapens träd. Men så får det icke förbliva. Livets och kunskapens träd skola växa tillsammans.

Innan barnet kommer till skolan, har det redan hämtat mycket ur livet. Från de första intrycken samt bild-återkallelse- och igenkänningsförmågans vaknande går så utvecklingen dagligen framåt. Steg för steg erövrar barnet genom sina frågor och slutsatser världen och införlivar dess delar eller dessas symboler, bilden och ordet, med sin föreställningskrets. Och varje nytt förvärv sporrar till nya erövringar. Ty världen är, såsom någon träffande sagt, mest lockande där, varest den slutar.

Så kommer skolan, vilket ofta betyder, att barnet rycks ut ur livet, ut ur sin värld och sina vanor och flyttas in i en främmande värld, där livet är borta och endast torra sinnebilder och bokstäver råda. Bokstavsläsandet blir som oftast dressyr, icke en undervisning. Och resultatet — endast mekanisk färdighet, ej någon levande och ur livet framkommen kunskap. Läsfärdighet har sin förtjänst och sin stora betydelse, men bör ej komma för tidigt. Det finns alls intet skäl, varför just de 7-åriga barnen skola lära sig läsa och skriva. Barnets fysik tar skada av sådan kunskapsexercis.

Det har nämligen visat sig, att människan ej under någon period av sitt liv stannar av så tvärt i sin fysiska utveckling, som just under första läsåret. Nej, med läsandet har ingen brådska. Boken och hela pappersvärlden är dock en nödfallsutväg, när den

personliga åskådningen, iakttagelsen och det personliga meddelandet icke längre räcker till.

Ett åt sig självt överlämnat barn, som ej blivit påverkat vare sig genom exempel eller uppmaning, skall näppeligen tänka på att läsa och skriva, men desto mer skall det söka efterbilda de ting, det iakttagit och som berett det glädje. Kanske söker det också, om också tafatt, att försätta kroppar på ytor, d. v. s. teckna. Genom att det på så sätt strävar att framställa den omgivande världen, börjar det även att tillägna sig och att behärska tingen själva — icke ljudet, som betecknar dem, icke ordet, vilket eljes lätt blir herre över barnets själ och leder in i ett värdelöst ord-system, om läsningen börjar i otid.

Här skall nu undervisningen vidtaga, men därvid är det nödvändigt att först så noggrannt som möjligt pröva de smås krafter och andliga utrustning, innan man börjar sin verkliga undervisning. Efter denna analys av barnens föreställningskrets gäller det att så att säga breda ut varje enskild lärjunges föreställning som fotografen gör med sina plåtar, ordna dem, retuschera dem och riktigt göra dem till lärjungens själsegendom. Men man får akta sig att för hårdhänt tadla och mästra, barnen böra få säga sin lärarinna, vad de veta och känna och önska, säga det, så som de vilja och bäst äro vana vid, och icke klandras för eventuella provinsialismer. Så litet som möjligt böra de märka, att de stå under en lärarinnas eller lärares ledning. De veta i allmänhet blott, vad som *är*, vad som *sker*, och detta helt ytligt. Undervisningen måste nu lära dem inse sammanhanget i allt, orsak och verkan, och därmed forma och fördjupa deras inre liv. Överallt vakna nya tankar, åt alla håll nya perspektiv. Så kommer en verklig *åskådningsundervisning* till stånd, eller — ännu bättre med översättning av tyskarnes ord — en *sakundervisning*. De praktiska amerikanarne äro ej nöjda härmed utan gå längre. De föra de små liksom av en händelse till någon hantverkares verkstad, t. ex. en smed, låta barnen iakttaga hans yrke och få intresse härför. Verksamheten där i smedjan fyller gossens hela lilla liv, besjälar hans lekar och bestämmer ofta för kommande år hans levnads yrke. Denna slags undervisning kalla de *verksamhetsundervisning*, emedan den avser att hos barnen väcka verksamhetsdriften, vilken förut mestadels tagit sig uttryck i lek. Vi borde lära oss att mer förstå lekens betydelse för småbarnsskolan, och att utnyttja den hjälp, den kan lämna oss både vid undervisning och uppfostran.

Och vi borde ge barnen tillfälle att utbilda sig på de områden, dit deras lekdrift visar hän. Leken fostrar också till vaksamhet, noggrannhet och vänlighet, stärker gemensamhetskänslan och lägger på så sätt grunden till både den sociala och även den religiösa ansvarsförmågan.

En dylik personlig, från livet gående och livet berörande undervisning, som den ovan berörda, har ett dubbelt förträde framför boken. Den är nämligen individuell — i den mening, att den anpassar sig efter barnets väsen, dess intresse och stämning. Vidare får barnet här sjävt verka med och är uppfyllt av en glad och förväntansfull iver, under det att vid läsandet barnet förhåller sig huvudsakligast passivt.

Men, frågar kanske någon, i vilka läroämnen i våra småbarnsskolor skall allt det här omtalade behandlas? Ja, här möter man den mest tvetydiga attiraljen i vårt skolarbete, nämligen det enskilda läroämnet. Ämnesbetygen äro i så många föräldrars, lärares och lärjungars ögon kärnpunkten i hela skollivet, äro den lön och det mål, för vilka man arbetar. Barnet som en helhet, som en blivande personlighet kommer för sällan till sin rätt. Läroämnena få ej bli annat än medel. Barnet skall fostras för livet, men för den tillväxten behöver det liv och ljus, luft och sol, levande åskådning och iakttagelse med alla sina sinnen — och först sedan läroämnena.

I stället för denna nu rådande systematiska ämnesundervisning önskade tal. för hela småbarnsskolan en s. k. *gemensamhetsundervisning*, varmed han avsåg att ställa barnet mitt in i den rika, undersköna världen, och livet där. Axen böra ej ryckas upp från sin plats och bäras in i klassrummen, då det gäller att meddela barnen botanisk undervisning; nej ute på fälten böra de stå, och där bör man lära sig deras tillkomst, tillväxt och därför nödiga betingelser. Detta blir levande kunskap. Och efter en sådan personlig och saklig förberedelse komma barnen att göra de snabbaste framsteg, när sedan särundervisningen börjar i olika ämnen.

Det är också en viktig sak att lära barnen *rätt* använda och läsa en bok. De flesta anse, att man blott i småskolan lärt dem läsa mekaniskt rätt och flytande. Detta är grundfalskt och till obotlig skada för våra skolor, ty därvid förväxlar man återigen mål och medel. Boken och dess bokstäver äro symboler av livet. Barnet skall lära sig läsa så, att det läser livet, som gömmer i boken, icke mekaniskt några döda bokstäver. Läslärandet skall

naturligt utgå från livet utan några konstlade, kvasivetenskapliga ljud- och stavnings teorier. Det bör vara innehåll i det, som barnen få att läsa, och ett innehåll, hämtat från deras egen föreställningsvärld.

Sammanfattar man nu det sagda, så erhållas följande krav. Undervisningen bör utgå från åskådning, men icke åskådning endast i psykologisk utan framförallt i pedagogisk mening d. v. s. från iakttagelse med dess kännetecken: intresse och självverksamhet. Undervisningen bör därför från början vara levande saksundervisning, där barnen äro både mottagande och givande. Barnen höra härvid ock få göra användning av den hos dem inneboende fysiska verksamhetsdriften och detta på det sätt, som för dem är naturligt, — genom lek. Läslärandet bör komma, när man har behov av boken, men därvid får man noga akta sig, att man icke inlär barnen ett blott mekaniskt ordläsande

På så sätt skall ett rikt liv fylla den första skolan, och därigenom skillnaden mellan andan i hemmet och i skolan utjämnas. Och även skolan skall sålunda bliva en del av barnets paradis, där icke blott kunskapens utan ock livets träd kommer att växa.

Småskolan har också krav att ställa på samhället; dessa kunna helt enkelt sammanfattas i ordet: -- *frihet*. Ty byråkrati och en didaktisk materialism hota att göra skolan till en mekanisk drillanstalt, där allt *individuellt* och *personligt* räddningslöst går förlorat hos såväl läraren som lärjungen. Undervisandet är en fri konst, icke ett hantverk, som bedrives efter bestämda regler och i det väsentliga alltid fordrar samma handgrepp. Den som fattar undervisningen som ett sådant, förbiser, att de, vilka skola undervisas, i sina anlag från hemmet äro så olika, och att de från sitt dagliga liv utanför skolan medföra en rik värld av erfarenheter, böjelser, tänkesätt o. s. v. Skall man göra levande bruk av dessa, då får intet mekaniskt enahanda taga plats vid handhavandet av undervisningen.

En obegränsad frihet skall dock ingen fordra för skolan — åtminstone icke för småbarnsskolan. Här är icke fråga om egenvilja och självsväld, utan om lärarens personliga inväxande i sin konst och sitt kall, i det fulla fria herraväldet över ämne och metod, i det fulla hängivandet och det fulla uppgäendet i undervisningens uppgift.

Småskolans lärarepersonal har rätt att kräva frihet från allt, som kan hindra densamma att verka bland barnen i enlighet med

deras väsens natur. Folkskolan får icke ställa för stora fordringar på kunskapsmaterialet hos de barn, som komma från småskolan. Föräldrar, skolstyrelser, den allmänna opinionen få heller inte hindra genom att sätta läs- och bokkunskapen som exponent på nitet och troheten i lärarnes strävanden. Inte ens den egna ofullkomligheten får längre vara ett hinder. Det behövs en längre och planmässigare utbildning än den, som nu består åt en småskolelärare, en utbildning, där framförallt barnens själsliv bör noga studeras. Den s. k. undervisningskonst, som av 2 eller 3 terminer blir frukten, kan därför endast bli ett schablonmässigt, mekaniskt inpluggningssystem, från vilket man först efter flera års egen praktik i bästa fall lyckas bli fri. Det är alldeles galet, att den minsta utbildningen lämnas de lärare och lärarinnor, vilka hava det svåraste och ansvarsfullaste arbetet att sköta.

Slutsammanfattningen av dessa småskolekrav blir därför: *själverksamhet och frihet.*

På det innehållsrika föredraget följde kraftiga applåder.

Härefter höll länsjägmästaren Arvid Nilsson ett kortare föredrag om

Folkskolan och skogsvården.

Sverige vore en av skogen beroende nation. Osannolikt vore ej, att denna grundval för vårt välstånd vacklade, varför ökad kunskap i skogsvård vore av behovet påkallad. Lyckligt vore, om skolan i någon mån kunde bidra att sprida en sådan kunskap.

Sedan talaren vid läraremötet i Filipstad talat i skogsvårdsfrågan, hade genom ett k. cirkulär folkskolan och närstående anstalter bemyndigats att årligen använda trenne dagar för teoretisk och praktisk undervisning åt lärjungarna i skogsvård och skogssådd. Och vidare hade Värmlands läns skogsvårdsstyrelse anslagit medel till utbildningskurser i skogsvård för lärare och lärarinnor.

Intresse hade nog också lagts i dagen för barnens invigande i skogsvård och skogssådd. Men på sina håll hade den meningen gjort sig gällande, att för det målets ernående det bästa vore att tillkalla en skogsplantör, en uppfattning, som i alla fall nog icke vore den riktigaste. Skogsplantören vore nämligen icke pedagog, förstode sig icke på undervisning, och vid det förhållandet före-

funnes ingen garanti för, att verklig kunskap meddelades barnen. Under skogsplantörens ledning bleve barnen icke lärjungar utan arbetare, men som sådana dugde de icke med sina späda krafter, och resultatet av deras arbete bleve för ringa. Icke arbetet utan undervisningen skulle för övrigt vara huvudsaken, så att barnen finge fullt klart för sig, vad de gjort och varför. Det framhävdes på sina håll, att undervisning i skogsvård ej lämpade sig rätt för skolan — nåväl, det hela borde ju också inskränkas till undervisande i skogsodling och om de enklaste dragen i våra skogs-träds liv. Den, som själv satt några plantor, skulle icke sparka på dessa och ej heller på plantor, som satts av andra. Skogs-såddsdagarna kunde, med ett ord, göras värdefulla i flera avscenden. Att barnen finge en inblick i skogens liv vore av allra största betydelse.

En kurs i skogsvård för lärare och lärarinnor var för två år sedan anordnad i Molkom och räknade 42 deltagare. Ny sådan skulle å samma plats anordnas 4—7 iust. augusti. Undervisningen vid denna bleve naturligtvis avgiftsfri; likaså erhöle deltagarne fritt vivre och avgiftsfria resor. Talaren uttryckte en förhoppning om, att den nya kursen skulle röna liflig anslutning från lärarekårens sida. Tillfredsställelsen med den förra var stor och allmän.

Nästa fråga på föredragningslistan var överläggningsämnet

Skolan och hemmet,

vilket inleddes av folkskolläraren *S. Th. Gren*.

Hemmet och skolan — i de två orden låge två stora faktorer, framför allt verksamma, då det gällde barnens fostran. Ödesdigert vore, om dessa båda faktorer råkade i konflikt. Ett önskemål vore därför samförstånd, samarbete och aldrig rubbat förtroende mellan skola och hem.

Hemmet vore av de två nummer ett. Att söka beröva det denna dess företrädesrätt skulle leda till olycka. Emellertid vore med det sagda icke fastslaget, att hemmet vore ensamt om makten och kunde handla hur oansvarigt som helst. Nej, stat och kyrka hade också ett ord att säga, och den kontrollen finge hemmet icke undandraga sig.

Vilken vore då skolans rätt? Jo — att tjäna. Och det låge däri icke något ringa eller föraktligt. För egen del betraktade talaren tjänandet som en skön uppgift. Men skolan hade klarligen även andra rättigheter, bl. a. den att delvis förfoga över barnens tid, med andra ord, att uppställa krav på regelbunden skolgång. En annan rätt låge i uppgiften att direkt verka fostrande på barnen, att tvinga tillbaka de onda böjelser, som hos dem kunde finnas, och väcka de goda. Men just på denna punkt råkade oftast hem och skola i konflikt, i det hemmet menade sig vara ensam om den rätten. Skolan finge dock härvidlag icke ge efter, och hemmet borde, i stället för att klaga och utså mistroende, verka för samförstånds uppnående.

I avssende å hemmets och skolans gemensamma plikter framhölls, att det största ansvaret ålåge hemmet, som ju ensamt hade hand om barnens fostran de första åren. Det planmässiga dannelsesarbetet finge icke uppskjutas, tills skolgången började. Ej heller finge hemmen släppa detta, sedan barnen upptagits i skolan, ty skolan förfogade över barnen endast vissa timmar om dagen. Det gällde därför att omgiva hemmen med en atmosfär, som verkligen förädlade. I hemmet toge barnen alltjämt de djupaste intrycken. Vid den så viktiga karaktärsdanningen gällde det, att skola och hem samarbeta. Att börja klandra varandra vore detsamma som att riva ned, vad som förut byggts.

Förnekas kunde ej, att många hem fyllde sin uppgift väl, särskilt på landsbygden, och flertalet gjorde kanske så gott de kunde. Men det var icke alltid, särskilt i städer och industrisamhällen, så lätt, att övervaka barnen och hindra dem från dåligt kamrat-umgänge. Många föräldrar hade icke tid att så noga följa barnen och överlämnade dem helt åt skolan och dessemellan åt gatan och gränderna. Men hem funnes också, som skrämde barnen för skolan. Och slutligen funnes hem, där lasten i olika former slagit rot. Ej underligt, om det stundom slutade illa för barn från sådana.

Talaren strök till sist under, att skolans plikt först och främst vore att meddela kunskaper och lära barnen att använda dessa i rätt riktning men därjämte även fostra de barn, som överlämnades åt henne, och att söka utbilda dem till karaktärer. Men skulle hemmen med förtroende lämna barnen åt skolan, krävdes att de vore övertygade, att denna gjorde sitt bästa. Hon finge icke riva ned, vad hemmet förut byggt eller rubba hemmets auk-

toritet utan måste i sitt förhållande till hemmen iakttaga grannlagenhet och finkänslighet. Vid besök i hemmet gällde det att läraren komme som en vän, icke pockande, överlägset och med skolmästarton. Eljes skulle en klyfta mellan skola och hem skapas. Även vid fall, då man måste göra anmälan till skolrådet, skulle denna göras finkänsligt, så att man ej onödigt sårade och kränkte.

Inledaren framställde därefter följande

resolutionsförslag:

1. *Mellan hemmet och skolan, som ju arbeta för samma mål, nämligen de ungas fostran och utbildning, bör städse ett av inbördes förtroende och högaktning prägladt samarbete vara rådande.*

2. *Fördenskull bör hemmet, som utan gensägelse äger såväl främsta plikten som första bestämmanderätten beträffande barnen, väl ihågkomma och troget fullgöra sin plikt, med förtroende lämna barnen i skolans vård samt både i talande och handlande söka stödja och upprätthålla skolans anseende inför de unga.*

3. *Skolan å sin sida bör aldrig släppa ur sikte sin ställning såsom den tjänande samt noga vakta sig, att den ej undergräver hemmets auktoritet. Där vädjanle till lagen någon gång kan bliva nödvändigt, bör detta ske med grannlagenhet och pietet.*

4. *Skulle i något fall ett hem visa sig odugligt eller oförmöget att rätt fostra de unga, är det samhällets plikt att träda rådande eller stödjande emellan, men bör härvid icke å skolans målsmän läggas någon annan plikt än den, som tillkommer varje om samhällets bästa nitälskande medborgare.*

I den därpå följande diskussionen yttrades i huvudsak följande.

Herr *K. J. Lindgren*, Karlstad, framhöll, att förtroende måste innebära ömsesidig bekantskap. Det vore därför nödigt, att läraren verkligen besökte hemmen och föräldrarna skolan. Dessa senare måste lära känna, hur det går till i skolan, hur undervisningen bedrivs och hur barnen behandlas.

Herr *Lilja*, Slottsbron, betonade, att skolan måste vara hemmets fortsättning, man måste därför flytta dit något av hemmets trevnad i färger och omväxling, så att barnen trivas och ej känna sig som i fängelse. Barnen skola läras att längta efter skolan: då skall också föräldrarnas misstroende mot denna försvinna och en brygga slås mellan hem och skola. Läraren får inte bli en Chronsough, som sitter som på en piedestal — han måste se till, att han blir medmänniska.

Herr *Jarlén*, Göteborg, bestred, att det var så kallt och mörkt och befängt i skolan, som från vissa håll anspelades. Det fanns och har länge funnits lärare och lärarinnor med kärlek till de små, offervilliga och målmedvetna.

Herr *Hedré*n, Hagfors, höll också före, att skolan måste göras hemtrevlig. Så skedde icke alltid. Oftast byggdes skolan på den mest olämpliga platsen, i någon stenig backe, varifrån icke erbjöds någon sinnet lyftande utsikt. Skolhusen böra läggas på platser, varifrån barnen kunna se vackra taflor från sin hembygd. Även byggnadsstilen måste man härvidlag mera vårda sig om. "Ladugårdsstilen", som numera mest användes vid skolhusbyggnad, är ej estetiskt tilltalande. Och så skall det hållas snyggt, ordnat och städat i skolan.

Herr *E. Strandman*, Karlstad, ansåg viktigast av allt vara omhändertagandet av sedligt försummade barn. Ville ha det bättre markerat i resolutionen, varför han föreslog, att sista punkten i det framlagda förslaget till resolution skulle få följande lydelse:

"Skulle i något fall ett hem visa sig odugligt eller oförmöget att rätt fostra de unga, är det samhällets plikt att träda räddande eller stödjande emellan. Läraren bör ej därvid tveka att anmäla sådana hem för barnavårdsnämnden, men bör därefter ej åläggas någon annan plikt än den, som tillkommer varje om samhällets bästa nitälskande medborgare."

Herr *Sandin*, Grums, trodde, att på landsbygden förhållandet i allmänhet vore gott mellan skola och hem. Lärarne böra fatta sin ställning så, att de en del av dagen vikarierade för far och mor. De få icke sitta sig på sina höga hästar, om en daglig, lyckosam växelverkan mellan hem och skola skall kunna upprätthållas.

Föräldrars besök i skolan var däremot talaren icke med om. Sådant skulle bara störa och förrycka undervisningen. Något medel till förekommande av konflikter är det icke.

Ville däremot vara med om en reformering av skolråden i sådan riktning, att för skolan verkligt intresserade komme att sitta i dessa — det vill säga, fäder med barn i skolan.

Herr *Johansson*, *Segmon*, erkände betydelsen av ett gott hem. Att så många funnes, som icke kunde kallas så, berodde på dryckenskap, industrialism och fattigdom. Misshälligheterna måste med kraft motarbetas.

Domprosten *Jakobsson*, som sist fick ordet, betonade bl. a., att de estetiska kraven även vid skolbyggnad böra tillgodoses. Strök slutligen, beträffande skolans uppgift, under, att denna bör vara att utbilda ej blott förståndet, utan också viljan, och känslan, och finge ej heller försummas evighetsanläggningen för den högre värld, av vilken vår jord är en reflex.

Efter diskussionens slut antogs det framlagda resolutionsförslaget med den av hr Strandman föreslagna ändringen av fjärde momentet.

Angående tid och plats för nästa möte beslöts enhälligt att godkänna och antaga följande av mötesberedningen gjorda förslag:

Karlstads stifts allmänna folkskolläraryremöten ha sedan år 1889 gjort en kretsgång inom stiftet genom att hava varit förlagda till följande platser: Åmål år 1899, Arvika år 1901, Kristinehamn år 1903, Filipstad år 1906 och Karlstad år 1909. Tiden är sålunda inne för det ambulerande mötet att återkomma till någon station i stiftets västra del, alltså till Dal eller dess omedelbara närhet.

Emellertid lärer dalslänningarne hava planerat ett provinsmöte att hållas i Åmål under nästkommande år. Detta förhållande har naturligtvis inverkan på frågan om tiden och platsen för stiftsmötet. Och beredningen anser, att dalslänningarne böra lämnas tillfälle att i samråd med representanterna för stiftets värmlandsdel överväga denna fråga och därom fatta beslut.

Beredningen hemställer därför till stiftsmötet

att besluta, att Karlstads stifts 11:e allmänna folkskolläraryremöte förläggas till Dal eller dess omedelbara närhet;

och att välja ett verkställande utskott med flertalet ledamöter från Dal, vilket utskott bemyndigas att bestämma tiden och platsen för mötet ävensom att lämna i uppdrag åt kretsföreningen av Sveriges allmänna folkskolläraryreförening inom den ort, dit mötet förläggas, att utse bestyrelse, som anordnar mötet.

Till *utskottsledamöter* föreslås: folkskoleinspektören J. Renvall, Arvika, folkskolläraryrne E. A. Schölin, Åmål, Å. Linder, Ödeborg, G. M. Sandin, Grums, O. A. Edkvist, Bäckefors, F. Lindberg, Lugnet, Kråkviken och E. V. Gelin, Karlstad med herr Renvall såsom sammankallande.

Å beredningens vägnar
GABRIEL NORLIN.

Revisionsberättelsen upplästes och godkändes, varjämte ansvarsfrihet beviljades för styrelsen och kassaförvaltaren.

Att revidera 1909 års stiftsmötes räkenskaper utsågos hrr G. Moberg, Kil och A. Sundin, Skattkärr.

Vidtog så

mötets avslutning,

varvid ordföranden riktade ett varmt tack till alla dem, som bidragit att göra mötet fruktbringande, vare sig som understödjare, arrangörer eller deltagare. För mången hade nog mötesbesöket medfört uppoffringar, men vad deltagarna givit varandra, hört och sett, skulle helt säkert icke blott lämna full ersättning härför utan ock yttra sig i kraftiga impulser till nya landvinningar å uppfostrans fält, allt till gagn för ett älskat fosterland.

Folkskoleinspektör Gunnelius uttalade mötets tack till hr Gelin för det sätt, varpå han med oväld och reda lett mötesförhandlingarna och försäkrade, att en icke ringa del av det rika utbyte, mötesdeltagarne förde med sig från "solskensstaden", kunde tillskrivas ordföranden.

Å mötesbestyrelsens vägnar frambar sedan hr N. Fr. Lindh ett hjärtligt tack till dem, som genom ekonomiska bidrag möjliggjort mötets hållande, till föredragshållare, inledare av överläggningsämnen, deltagare i diskussionerna, utställare m. fl. och särskilt till mötesbyråns föreståndare hr G. A. Gustafson samt läraren hr D. Karlström för värdefull medverkan vid utställningen.

Ordet lämnades därefter till inspektör Bror Larson, som genom ett kraftigt och stämmningsfullt anförande förlänade mötet en högtidlig avslutning. Talaren förklarade sig övertygad därom, att envar av deltagarne, då de nu efter högtidsdagarnas slut återvände hem, gjorde det med föresats, att förverkliga något av de många uppslag, mötet givit. Till de skilda platserna i Värmland och Dal styres nu kosan för att "där hemma i ensamheten", oftast obemärkt, hängiva sig åt fostrans mödosamma arbete. Skäl föreligger dock ingalunda att beklaga utan snarare *lyckönska* till svårigheterna i arbetet, ty "de äro ju till för att övervinnas". Var och en, som går till sin skola, har helt säkert någon ej så synnerligen lätt föresats att förverkliga. Det gäller att oförfärat gripa verket an. Jesu gång på vattnet till de förskrämda lärjungarna i den bräckliga farkosten visar oss i bild eller verklighet andens segrande makt över materien. Man bygger murar och vill ej se ut över dem, men man måste ut, t. o. m., om så fordras, ut på det stormiga havet, ty de ideella värdena få ej inneslängas. Farleden måste bli klar, så att bildningens ljus må kunna genomtränga alla samhällslager i vårt land.

Efter "välsignelsen" sjöngs med hänförelse psalmen "Oss välsigna och bevara", varefter mötet upplöstes.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, som utsetts att granska Karlstads stifts 10:e allmänna folkskolläraremötes i Karlstad räkenskaper, få härmed avgiva följande berättelse:

Sammandrag av mötets kassaräkning.

Inkomster.

Landstingens anslag:		
Värmlands läns.....	500: —	
Elvsborgs d:o	300: —	
Örebro d:o	100: —	
Karlstads stad.....	500: —	1,400: —
300 st. anmälningavgifter à 2: —	600: —	
254 st. försålda biljetter till utflykten à 1: 50	381: —	
Försålda biljetter till kyrkokonserten	46: 75	1,027: 75
Räntemedel.....		36: —
		<u>2,463: 75</u>
	Kronor	2,463: 75

Utgifter.

Annons och tryckningskostnader för själva mötet	212: 62	
Föredragshållare	113: 50	
Dinér å Stadshotellet.....	586: 25	
Sexan å Tynäs	302: 50	
Konserten i kyrkan	162: 50	
Mötesberättelsen	436: 50	
Diverse omkostnader	336: 73	
<i>Behållning</i> , innestående hos kassören att överlämnas till bestyrrelsen för nästa stiftsmöte	313: 15	2,463: 75
		<u>2,463: 75</u>
	Kronor	2,463: 75

Räkenskaperna äro förda med ordning och noggrannhet, såväl inkomster som utgifter behörigen verifierade, vadan vi tillstyrka full och tacksam ansvarsfrihet för mötets bestyrelse och kassör.

Karlstad den 14 sept. 1911.

G. MOBERG.

A. R. GUSTAFSON.

Då andre revisorn, herr A. Sundin i Skattkärr, icke inställt sig till revisionen och ingen suppleant blivit av mötet utsedd, har herr A. R. Gustafson, Karlstad, anmodats verkställa uppdraget i Sundins ställe; betygar

Karlstad i september 1911.

För Bestyrelsen:

N. FR. LINDH

ordf.

